

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yirmi dokuzuncu inikad
25 - V - 1935 Cumartesi

Mündericat

	Sayfa		Sayfa
1 — Sabık zabıt hulâsası	238	E - Nafia vekâleti	Bütçesi 263:267
2 — Havale edilen evrak	238	F - Ziraat vekâleti	» 267:269
3 — Müzakere edilen maddeler	239	G - Millî Müdafaa vekâleti	» 269:272
1 — 1935 yılı muvazenei umumiye kanunu	239	1 - Kara kısmı	269:271
lâyihası (1/3)	239	2 - Hava kısmı	271:272
A - Sıhhat ve İ. M. Vekâleti	Bütçesi 239:247	3 - Deniz kısmı	272
B - İktisad vekâleti	» 247:252	H - Askerî fabrikalar U. Müdürlüğü	» 272:273
C - Adliye vekâleti	» 252	J - Harita umum müdürlüğü	» 273:274
D - Maarif vekâleti	» 252:268		

1 — SABIK ZABIT HULASASI

Memurin kanununa ek kanun lâyihasının muhtelit bir encümende tetkiki kararlaştırıldıktan sonra,

Riyaset divanında açılan bir kâtiblik için seçim yapıldı.

1934 malî yılı umumî muvazene kanununa bağlı bütçelerde değişiklik yapılmasına,

Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü bütçe açığına karşılık olmak üzere istikraz aktine,

İktisadî buhran vergisi kanununa müzeyyel kanunun değiştirilmesine,

Kazanc vergisi kanununa bazı maddeler eklenmesine dair kanun lâyihasları müzakere ve kabul edildi.

Bazı maddelerden istihlâk resmi alınması hakkındaki kanun lâyihası da müzakere edildi ve bir mad-

desi encümene verildi.

1935 yılı muvazenei umumiye kanunu lâyihasının müzakeresine devamla Maliye vekâleti, Dünyu umumiye, Tapu ve kadastro umum müdürlüğü, Gümrük ve inhisarlar ve Dahiliye vekâletleri, Matbuat ve Emniyet işleri umum müdürlükleri, Jandarma umum kumandanlığı ve Hariciye vekâleti bütçeleri kabul edildikten ve Divan kâtibliğine 198 reyle, Çanakkale sayı-ları Ziya Gevher Etilinin seçildiği bildirildikten sonra cumartesi günü toplanılmak üzere inikad bitirildi.

Başkan vekili
Hasan Saka

Kâtib
Çoruh
Ali Zırh

Kâtib
Balıkesir
Sabiha Gökçül

2 — HAVALE EDİLEN EVRAK

Lâyihaslar

1 — 1934 yılı bütçesinin 689 ncu faslındaki tahsisatın sureti sarfına dair kanun lâyihası (1/222) (Bütçe encümenine)

2 — Nafra vekâleti teşkilât ve vazifelerine dair olan kanuna ek kanun lâyihası (1/223) (Nafra ve Bütçe encümenlerine)

Tezkereler

3 — Mülga İstanbul Darülfünunu 1931 yılı son hesabına aid mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi (3/112) (Divanı muhasebat encümenine)

Takrirler

4 — Giresun mebusu Münür ve Kırşehir mebusu Lûtfi Müfid Özdeşin, Arzuhal encümeninin 30 - VI - 1934 tarihli haftalık kararlar cetvelindeki 124 sayılı kararının Umumi Heyette müzakeresine dair takriri ve Arzuhal encümeni mazbatası (4/6) (Maliye ve Bütçe encümenlerine)

Mazbatalar

5 — Ankara da yaptırılacak Mülkiye mektebi binası için 1935 ve 1936 seneleri bütçelerinden ödenmek üzere sarf taahhüd yapılması hakkında kanun lâyihası ve Bütçe encümeni mazbatası (1/147) (Ruznameye)

6 — Devlet memurları aylıklarının tevhid ve teadülüne dair olan kanun ile eklerinin Tahlisiye umum müdürlüğü memurlarına da tatbiki hakkındaki kanuna bağlı cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası ve Bütçe encümeni mazbatası (1/92) (Ruznameye)

7 — Elâziz mebusu Fuad Ağralının, Arzuhal encümeninin 6 - IV - 1935 tarihli haftalık karar cetvelindeki 19 sayılı kararının Umumi heyette müzakeresine dair takriri ve Arzuhal encümeni mazbatası (4/3) (Ruznameye)

8 — İhtiyat zabıtları ve ihtiyat askerî memurları hakkındaki 1076 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve Millî Müdafaa encümeni mazbatası (1/42) (Ruznameye)

9 — Ordu zabitan heyetine mahsus terfi kanununun 1 nci maddesinin A fıkrasile 11 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve Millî Müdafaa encümeni mazbatası (1/159) (Ruznameye)

10 — Tayyare cemiyeti tarafından Millî Müdafaa vekâletine teberru edilen paraların sureti sarfına dair olan kanuna ek kanun lâyihası ve Millî Müdafaa encümeni mazbatası (1/182) (Ruznameye)

11 — Ulusal bayram ve genel tatiller hakkında kanun lâyihası ve Dahiliye encümeni mazbatası (1/184) (Ruznameye)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 14

BAŞKA N— Hasan Saka

KÂTİBLER : Ali Zırh (Rize), Sabiha Gökçül (Balıkesir)

BAŞKAN — Celse açıldı.

3 — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1 — 1935 yılı muvazenei umumiye kanunu lâyihası (1/3)

BAŞKAN — Bütçe müzakeresine devam ediyoruz.

A — Sıhhat ve içtimâî muavenet vekâleti bütçesi

BAŞKAN — Heyeti umumiyesi hakkmda söz isteyen var mı?

HÜSNÜ KİTAPÇI (Muğla) — Efendim, Sıhhiye bakanlığının bir hususiyeti vardır, bu da Cümhuriyetin mevlûdu olmasıdır. Büyüklerimizin ve Kamutayın halkın sağlığına verdiği ehemmiyeti vazifesinde titizlik ve intizamı ile istismar etmeyi bilen muhterem vekil, aldığı tahsisatla memleketimizde yer yer gördüğümüz ehemmiyetli müesseseler vücade getirdiği gibi sıtma, firengi, trahom gibi memlekette salgın bir halde bulunan hastalıklarla mücadele için teşkilâtlar da vücade getirmiştir. Sözlerimden istihdaf ettiğim gaye bu teşkilâttan daha fazla istifade etmek ve azamî randıman almak kabil ise onu temin etmelerini kendilerinden rica etmektir. Meselâ görüyoruz ve işitiyoruz. İstanbulda hastahanelerdeki yatak adetleri hastaların istiaha gayrı kâfi geliyor. Bir çok vatandaşların başları sıkılmış bir halde müracaatlarında; ya kabul edilememek veyahud bazan gazetede görmüşüm, bir yatakta iki hasta bulundurmak gibi zaruretlere karşısında kalıyorlar. Esasen orada bir idari teşkilât vücade getirildiğine nazaran bu hastahanelere birer pavyon ilâvesile yatak adetlerini çoğaltmak kabil değil midir?

Sonra verem pavyonları vardır. Bazı arkadaşların bu hususta benden de dilekleri olmuştur. Fakat yatak adedi çok az olduğundan hastaların nöbet beklemesi lâzımgeliyor ve hatta bazan daha vahim hastayı yatırmak için biraz iyileşmiş hastaların vakitsiz çıkarılmaları da icab ediyormuş. Buna mahal kalmaması için biraz daha tevsi imkân yok mudur? Sonra gene işitiyoruz, yeni fakültenin seririyatındaki hasta adedi gayrikâfi imiş. Bunun çoğaltılması

ve aynı zamanda doktorlarımızın adedi az olduğu için zaten Ankarada ikinci bir üniversite teşkiline doğru büyük bir cereyan var. Bundan Vekili Muhterem istifade ederek burada diğer fakültelere takdimen bir tıp fakültesi vücade getirmeği düşünmüş müdür. Düşünse münasib olmaz mı?

Sonra sıtma teşkilâtının memlekete mühim yararlıkları görüldüğü ve iyi neticeler alındığını biliyoruz. Yalnız bunları müsbet bir şekilde ve rakamla ifade etmek ancak salâhiyettar makamın hakkıdır. Bunu işitmek istiyorum. Bir de bu sıtma teşkilâtında ne kadar hasta muayene edildiğini soracak değilim. Bunları Vekili muhterem evvelce söylemişti. Şimdi benim anlamak istediğim; sıtma mmtakasmda şimdiye kadar yapılmış olan tedbirlerle sıtma azaltıldı mı ve sıtma mmtakasma ithal edilmesi lâzımgelen yerler bu mmtakaya dahil edilmek imkânı bulunmuş mudur? Bu vesile ile şunu da öğrenmek isterim ki, bu sayı ile memlekette sıtmanın ne vakte kadar kökü kazınabilecektir?

Sıtma teşkilâtının bir mesleki mahsus haline geldiğini maaşşükran görüyoruz. Yalnız burada çalışan arkadaşların istikballerinin onlara emniyet verecek şekilde temin edilmediği için bir rağbetsizlik mevcut olduğunu işitiyoruz. Buna karşı ne düşünülüyor?

Yine işitiyoruz ki, trahom günden güne mmtakasını tevsi ediyor. Akşehir ve Uşâğa kadar geldiğini duyuyoruz. Bu doğru mudur? Sıtma için sorduklarımızı burada, bunun için de tekrar ediyorum.

Frengi hakkmda da soruyorum.

Sonra geçen sene mekteplerde dış muayenesi yapılmıştı. Dışın sıhhat üzerindeki tesiri mühimmini bittabi benim söylemeye ihtiyacı göstermeyen bir mevzudur. Dışların muayenesi neticesinde çocukların mühim bir ekseriyetinin teşekkülâtının bozuk olduğu anlaşılmıştır. Nesli hazırı daha kuvvetli ve gürbüz yetiştirmek için tedbir almak lâzımdır. Bu hususta Maarif ve sıhhiye bakanlıkları tevhibi mesai ederek tedbir almak cihetini düşünmüşler midir?

Sonra, biliriz ki doktor adedinin azlığına karşı Sıhhat bakanlığı İstanbulda talebe yurdu tesis ederek memlekete doktor yetiştirmeyi temin edecek çare görmüştür ve binnetice bundan iyi semere almıştır. Mekteplerde talebelere lâzımgelen ilmi tehzizatın verildiğine şüphe yoktur. Bir de memleket ve halk uğruna ferağat aşısının aşılanmasını da rica edeceğim. Çünkü bu müesseseler, çok fakir halkımızın dışından, tırnağından artırarak verdiği paralarla vücutte gelmiştir. Burada okuyanları ise âlemi medeniyette bir uzvu mühim yaptırın, halkımızın himmetidir. Bunun için mektebden çıktuktan sonra halkın ihtiyaçlarına çaresiz olmak kendileri için en mühim bir vazife teşkil etmez mi? Bunun kendilerine daha mektebde iken öğretilmesi, iyice aşılanması lâzımgelir.

Bana bu sözleri söyleten şudur: Gazetede okudum. Geçenlerde Fakaçelli isminde bir Türk doktoru vefat etmiş. Onun vefatı bütün Türk analarmı ağlatmıştır. Bunu işittikten sonra, yaşımın genç olmadığma ve tıb mesleğini ihtiyar edemediğime içlendim. Çünkü bu zat kendisine müracaat eden fakir hastalara parasız bakar, hatta daha çok mühtaç olanlara reçetelerini kendi parasile yaptırmak suretile yardım edermiş. İşte bundan dolayıdır ki, bir çok analar onu metfenine kadar göz yaşları içinde takib etmişlerdir. Ferağat sahibi ve meslek âşırı insanlar vatandaşlarımızın her cebhede imdadına yetişir. Burada hassaten söylediğimin sebebi, sıhhiye işlerinin mevzu bahis olduğu içindir. Maarif bakanlığı bunu bütün mekteplere teşmilten yapmalıdır.

Sonra içtimaî muavenet ve sıhhiyeden anladığımız medlûle nazaran şümulü derecede halka yardım edilmesine imkân yok mudur? Yani Hükûmetin parasile doktorlarımız memleketin her tarafına - bundan sıtma ve frengiyi kasdetmiyorum - dağıtılarak daha fazla memleketle alâkadar kılınmazlar mı? Bilhassa küçük kazalarda bir belediye bir de Hükûmet doktoru vardır. Bilhassa bu küçük kasabalarda bir belediye doktoru bulundurarak her iki vazifeyi onun yapmasına ve diğerinin hiç doktoru olmayan yerlere gönderilmesine imkân verilemez mi? Ve bu suretle bu doktorlardan azamî istifade beklemek daha muvafık olmaz mı? Çünkü böyle gönderilen yerlerde hatırm tesiri, tarafımın tesiri dahi yer buluyor. Lâyıkile fayda veremeyecek olan bir arkadaşım da böyle tavsiye edildiği bazan görülüyor. Bu, bizce, matlub değildir. Devlet tam manasile halka müfid olmalıdır. Çünkü, ekseriyetle ufak kasabalarda halk kendisini para ile tedavi ettiremez. Bunları da kendi maaşlarıyla iktifa ettirerek halktan para almamalarını temin etmek kabil değil midir? Muhterem Vekilin bu söylediğim noktalar hakkında himmetlerini dilerim.

SIHHAT VE İÇTİMAÎ MUAVENET BAKANİ REFİK SAYDAM (İstanbul) — Arkadaşlarım, arkadaşımız sayın Hüsnün sorduğu suallere cevap vermezden evvel hakkımdaki tevccühlerine teşekkür ederim. Üzerimize aldığımız vazifeyi yapmak, tabii borcumuzdur. Bunu yaparken de ne kadar titiz olursak, milletin işlerini ne kadar iyi yapmağa çalışırsak biz de kalben o kadar rahat etmiş oluruz. Binaenaleyh vazifeyi görürken titiz olmak hususunda bana tevcih ettikleri sıfata lâyük olmağa çalışacağım.

Müsaade buyursanız sayın arkadaşımın suallerini iki kısma ayırarak cevap vereceğim. Sıtma, frengi, trahom mücadelelerini tevsiinden veyahud azaltılmasından bahsettiler ve kökünün ne vakit kesileceğini sordular. Bu iki suali birleştirerek arzı malûmat edeyim:

Arkadaşlar; hepiniz de bilirsiniz ki sıtma mücadelesine 340 ta başladık. O vakitten beri mesai yavaş yavaş tevsi edildi. Bilhassa ilk safhada memleketin sıtmalı olan mmtakalarını tesbit ederek sıtma nisbetine nazaran en ziyade kesif olan yerlerden işe başladık. Bugün vaziyetimiz 88 kazada, bazı kazaların hepsi, bazılarının yalnız bir kaç köyü ile nahiyelerini almak suretile iki milyon dörd yüz on altı bin kişinin sakin olduğu bir mmtakada sıtma mücadelesi yapılmaktadır. Sıtma mücadelesi yapılan sahada sakin olanlar bu suretle nüfusunun % 15 ine tekabül etmektedir. Bu mücadele yapılırken en ziyade nüfusu kesif olan ve iktisadî noktai nazardan da ehemmiyetli bulunan yerler nazarı dikkate alınmıştır. Evvelâ şunu arz edeyim ki, sıtma mücadelesi bir defa başlanırdı üç beş sene içerisinde neticesi alınacak, bitecek bir mesele değildir. Bu, senelerce ve senelerce çalışılacak, üzerinde durulacak işlerdendir. Diğer mücadeleler kadar uzun seneler çalışılarak bir taraftan nüfusun fazlalığını, arazi işlemek hususundaki kabiliyetini fazlalaştırırsak orada tabii sıtmanın kökünü bertaraf edeceği için, nüfusun tezayüdü ve mücadelenin yapılmasıyla yavaş yavaş bu mmtakalarda mücadele kalkacaktır.

Şimdi dahi bazı mmtakalarda, bazı sıtma mücadele teşkilâtı bulunan yerlerdeki mücadele teşkilâtının lâğvolunduğu yerler vardır. Oralarda bitmiştir, sıtma kalmamıştır. Misal olarak Ankara mmtakasını gösterebilirim. Ankara mmtakasmda sıtma mücadelesine başlandığı günden itibaren ilk senede sarfettiğimiz 500 kilo kinine mukabil bu miktar yavaş yavaş azalmış ve geçen sene 50 kiloya kadar inmiştir. Bu da civar köyler içindir. Çünkü burada artık bir sıtmalı tedaviye ihtiyaç kalmamıştır. Yalnız mevcut tesisatı muhafaza noktai nazardan sıtma mücadele teşkilâtı kalmış, buradan temin ettiğimiz peronelle diğer mmtakalara yardım etmişizdir. Sıtma mücadelesi çok se-

neler meselesidir. Memlekette sıtma mücadelesi mmtakasma alınması lâzımgelen yerler vardır. Fakat demin de arzettiğim gibi nüfusu kesif ve iktisadî ehemmiyeti noktai nazarımdan en ziyade lâzım olan yerler sıtma mücadele teşkilâtına alınmıştır. Oralarda da artacak olan teşkilât veya âtiyen bütçeye vaki olacak zammiyatla diğer mmtakalar da bittabi bu hususa aid personeller de yetiştirilmek şartile tevsi edilecektir. Misal olarak size İtalya sıtma mücadele teşkilâtını gösterebilirim. 50 seneden fazla bir hayata maliktir ve çalışmaktadır. Bu, bir taraftan Devlet teşkilâtının gittikçe tekemmül etmesi, bir taraftan da halkın sıtmaya karşı olan bilgilerinin fazıllaştırılması ve bunun muzir âmillerine karşı olan mücadele yalnız Devlet memurlarının değil halkın da beraber iştirak etmesidir ki, sıtma mücadelesi tam ve hakiki olarak müsbet neticeleri bize verir. Sıtma mücadelesi mmtakalarında çalışan arkadaşların istikballerine aid işlere temas ettiler. Çok mühim bir meseledir; sıtma mücadelesi teşkilâtı masraftan idare olunan ücretli memurlardır. Bunların vaziyeti diğer Devlet devairinden masraftan istihdam edilen teşekküller gibi onlar hakkında yapılacak müşterek bir muameleye tâbi tutulacaklardır. 12 senedenberidir sıtma mücadelesinde çalışan bu memurlar hakkında vekâletin düşüncesi bunlara aid bir sandık vücade getirmektir. Mevzuatı kanuniye bunlara tekaüd hakkı vermemektedir. Bu noktai nazardan bu mesleki temadî ettirmek, meselâ mücadele tabibi olarak girdiği bir işte bir mücadele lâboratuvar şefi, daha sonra da bir mücadele mmtakası şefi olmak kabiliyetini gösteren arkadaşları bu işlerden uzaklaştırmamak için böyle bir teşebbüs yapmak istiyoruz.

Teşkilâtın vaziyeti hakkında arkadaşlarımız müsbet bir rakam istiyorlar. Müsbet rakam arzettiğim gibi mücadele mmtakası dahilinde bulunan nüfus adedi 2 410 000, buna mukabil bir sene zarfında muayene olunanlar yekûnu, yani 934 senesi - biz malî sene kullanmayız, istatistiklerimiz takvim senesine göredir - 1 024 990 dalaklılar yekûnu 333 684, bunun yüzde nisbeti 17,5. Yapılan kan muayeneleri 570 575, bundan müsbet netice almanları 48 744. Kan endeksi nisbeti 8,5. Heyeti aliyenize bunu arzederken yalnız bu kadari bir fikir vermez. Müsaade buyurursanız başka noktaları da arzedeğim.

Meselâ, 29 senesinde kan endeksi 10,2 iken bu aded 33 te 9 a, 34 te 8,5 e inmiştir. Sıtma mücadelesinin müsbet netayici bu suretle bizi sevindirecek bir rakama düşmüştür. Tabii biz bu endeksin sıfır olmasını isteriz. Fakat arzettiğim gibi 10,2 den başlayarak 8,5 e kadar inmiştir. Bir daha tekrar edeyim. Mücadele mmtakaları bir tarafta işi bittikçe diğer tarafta olmak üzere vüsatını azaltmamışlardır. Daha ihdas olunacak yerler de vardır. Bittabi

burada sarfolunan kinin ve saire hakkında bir şey söylemiyorum. Meselâ son senede sarfolunan, dağıtılan kinin 5 300 kilodur. Onu geçiyorum.

Frengi mücadelesi: Malûmu âlinizdir ki, memlekette bilhassa frengi mücadelesi teşkilâtı yapılan yerler vardır. Onun haricinde resmî memurini sıhhiye tarafından kendilerine vaki müracaat üzerine yapılan meccanî tedaviler vardır. Bir de Devlet idarei hususiye ve belediye müessesatı sıhhiyesine giren hastaların tedavisi suretile yapılan mücadele vardır.

Şunu Heyeti Celilenize arz etmek isterim ki, frengi hakkında memlekette bazı yanlış fikirler vardır. Frengi memlekette zannolunduğu kadar değildir. Heyeti Celilenize burada bazı rakamlar arzedeceğim. Vekâletin teşekkülündenberi, devralınan frengililerle beraber bizim memlekette tesbit ettiğimiz frengili miktarı 1934 senesi nihayetine kadar 213 716 idi. Bunlardan 21 372 si tedavi edilmiş ve 37 975 vefat ve saire dolayısıyla ayrılmıştır. 935 senesinde 154 369 frengili elimizde bulunuyordu. Bu miktarı memleketin nüfusu umumisine kıyas edecek olursak % 0.9 eder. Buna bir takım bilmediğimiz veyahud kendini hususi olarak tedavi ettiren, bunlar sureti mahremanede bize bildirilir, kendisi dahi bilmiyerek bu gibi hastalıklara mübtelâ onları da bunların bir misli olarak ilâve edersek 1.8 eder. Bunu 2.0 farzederek Türkiyede sıfır ron olarak % 2 olarak kabul ediyoruz.

İşte hastalık kesafeti itibarile % 5,6 ve 7 olan yerlerde mücadele tesisatı yapmışızdır. Evvelâ; Sivas, Yıldızeli, Hafik, Şarkışla kazaları ve mülhakatında; 926 da Orhaneli ve Bursanın bir kaç köyü de dahil olmak üzere oralarda, 928 de Ordu ve Fatsada, 929 da Çarşamba, Düzce, 930 da Çaycümada olmak üzere hususî teşkilâtla frengi mücadelesine başlanmıştır. Mücadele mmtakalarında bulunan yekûnlarla beraber bulunan yekûnun yüzde nisbeti 4,5 tur. Binaenaleyh bunun haricinde frengili olan yerler yoktur, manasının çıkarılmamasını isterim. Fakat buralara vekâlet, idarei hususiye ve belediye, en çoğu vekâletten olmak üzere, mücadele tahsisatından yardım edilmektedir. Nitekim 934 de 150 kili (Neosalvarsan) dağıtılmıştır. Nüfusa nazaran hastalık miktarı fazla olan yerlerde seyyar etibba teşkilâtı veyahud bir mütehassıs göndererek tedavi yapmak lâzımdır. Frengi mücadelesi en müşkül mücadelelerden biridir. Sıtma gibi bir hafta kinin verdikten sonra ve tavsiyeler ilâve edildikten sonra kendi kendine geçecek hastalık değildir. Ancak 3 senelik tedavi neticesinde geçebilir. Bir adamı 3 sene aynı yerde tutmak ve muntazam tedaviye imkân vermek suretile bertaraf edilebilir. Buna imkân olub olmadığını takdirinize bırakıyorum. Bu hastaların gittiği yerlere bile is-

mi bildirilmek mecburiyetinde oldukları için bu suretle memleketin şimalinden cenubuna kadar takib edilerek kendi hastalığı tedavi edilmektedir. Buna görüşü biraz noksan olanların ufak bir iki tedaviden sonra kaybolan arazi zahiriyi gördükten sonra iyi oldum sanarak bir daha tedaviye yanaşmadığı ve jandarma vasıtasile getirilerek zorla tedavi edildiğini işitmişsinizdir, bilirsiniz.

Trahom mücadelesi: Trahom mücadelesi, malûmunuzdur ki, arkadaşlar, Türkiye'nin cenub mmtakalarında tarihten öncedenberi mevcut olan bir hastalıktır. Bu, büyüklerden ziyade çocuklara musallat olan ve tedavi edilmezse kör eden bir hastalıktır. Bu hastalığa karşı vekâletin açmış olduğu mücadele şimdiye kadar; Adanada, Gazi Antebde, Malatyada, Urfada, Maraşta devam etmiştir. Buna son zamanda Nezib kasabası ve civarı da ilhak edilmiştir. Güç bir mücadele, kısa bir zamanda bu mücadeleyi yapmak lüzumu olduğundan dolayı 241 bin nüfusluk bir saha dahilinde bu gün mücadeleye devam etmekteyiz. Memleketin her tarafında aranacak olursa ufak nisbet dahilinde daima trahom mevcuttur. Bilhassa büyük harblerin insan kütlelerini bir taraftan diğer tarafa nakletmeğe mecbur bırakması, diğer taraftan muhaceretler, trahomu her tarafa yaymıştır. Bu mesele hakkında size ufak bir iki rakam verebilirim. Meselâ, arkadaşım İzmir ve civarından bahis buyurdular, ben de oradan bahsedeceğim.

Aydında muayene edilenler arasında % 4,7, Nazillide 2,2, Sökede 3,2, Balıkesirde 1,3, Bursa'da 2,2, M. Kemalpaşa kazasında 0,9, İnegölde 1,2, Denizlide 0,1, İçelde 4,2, Akşehirde 4,1, Diyarbakirde 6,6, Çermikte 20, Osmaniye'de 14, İzmirde 1,04 olarak bulunmuştur. Binaenaleyh Anadolunun vasatı kısmında ve Çorum vilâyeti dahilinde bazı kasaba ve köylerde bu miktardan 2 ilâ 3 olduğu görülüyor. Bu mesele hiç bir zaman nazarı dikkatimizden kaçmıyor. Mümkün olduğu kadar hastalıklı çocuklarla salimlerini birbirinden ayırmak ve temaslarmı menetmek ve bunları tedavilerile mahallî hastaneler vasıtasile yapılmasını temin etmekle meşgulüz. Bu mücadeleyi daha ziyade tevsi etmek lâzımgelirse bittabi Cenub hududlarımızda, Diyarbakire doğru giderken Van ve Bitlis istikametinde çizilecek bir mmtaka dahilinde hastalık daha ziyade tekâsüf etmiş bulunmaktadır.

Bugün mücadele yaptığımız mmtakalar, trahomun en ziyade kesif bulunduğu yerlerdir. Bunda da sırtmada olduğu gibi nüfusu daha az olan şehirlerden ziyade büyük kasaba ve şehirlerden ve iktisadî ehemmiyeti olan yerlerden işe başlamışızdır. Bu mücadele uzun seneler devam edecektir. Altı yedi senelik mücadeleyi daha henüz mücadelenin mebdai addederim. Burada meselâ bu mücadele mmtakası

dahilinde elyevm muhtelif yerlerde 120 yataklı trahom hastaneleri vardır. Bir sene zarfında müracaat edenlerin yekûnu 87 bin, yapılan ilâclama 2 059 000 dir. Yatırarak tedavi 2215, ameliyat 4318 dir. Bu 934 senesinin mesaisidir. Bu suretle sayın Hüsnü arkadaşımın trahom mücadelesinin vüsati ve trahom fazlalaşıyor, buna karşı ne yapılıyor şeklindeki suallerine cevap vermiş oluyorum. Noksan kalmış ise kendileri bana ihtar ederler.

Arkadaşım iki sual daha sordular. İstanbul'da ve diğer yerlerde yatak adedinin çoğaltılma, pavyon yapılamaz mı? İki hastanın bir yatakta yattığı işitiliyor, bir de fakültenin yatak adedi gayrikâfidir dediler. Bu iki suallerine birden cevap vereceğim. Arkadaşlar; memlekette yatak adedi daha uzun seneler arzu ettiğiniz yekûna vasil olamayacaktır. Meselâ müsaade buyurursanız size ufak bir istatistik arzedeceğim. 923 senesinde memlekette muvazenei umumiyeye aid 3 hastane 800 yataklı, vilâyetlere aid 45 hastane 2450 yataklı, belediyelere aid 6 hastane 635 yataklı, Evkafa aid bir hastane 150 yataklı ve vilâyetlerle belediyelere aid dispanserler 22 tane 185 yataklı, İstanbulda Haydarpaşada Tıb fakültesi kliniği, ki hususî bir hastane olmakla ayrıca gösterilmiştir, 375 yataklı olmak üzere memlekette 77 müessesede 4595 yatak mevcuddu. 1923 ten 930 a kadar yapılan mesai bu yatak adedini tezyid etti. Meselâ 934 te :

Vekâlete aid 36 hastanede 3990 yatak,

Hususî idarelere aid 70 hastanede 3302 yatak,

Belediyelere aid 20 hastanede 1277 yatak,

Evkafa aid 250 yatak.

Fakülte dahil olmuyor. Bu suretle yatak adedi 8819 a çıkmıştır. Bunlara vilâyetlerin bir çok yerlerinde ufak hastaneler vücade getiremeyeceği nazarı dikkate alınarak, vaktile yapılmış olan 150 dispansere sonradan yapılan 76 dispanser ilâve edilerek 226 dispanserde 760 yatak olmuştur.

İdareî hususiyelerin dispanserleri de 50 ye çıkarılmış ve 280 yatak olmuştur.

Belediye dispanserleri 31 dir, bunlarda da 107 yatak vardır. Buna 1147 yatak daha ilâvesi lâzımdır. Bu suretle memlekette 923 teki mevcut yatağa nazaran bu gün 9966 yatak mevcuddur. Arkadaşlar bu rakamlar hiç bir zman arzunuzu ve arzumuzu tatmin edecek değildir. Hiç olmazsa nüfusa nazaran bilhassa nüfusu kesafetine veya memleket dahilindeki tevziatına nazaran hastane ve hastanenin yatak adedi değişir. Üst üste binde bir yatak adedi kabul edecek olursak bu memleketteki yatak adedinin haddi asgarisi bulunmuş olur. Bu güne kadar yaptığımız mesai 1933 te on nüfusa 0,067, 1934 te 0,074 ü bulabilmişti. Binaenaleyh iki rakam arasındaki fark ta 0,07 den ibarettir. Bu yatak adedini tez-

gid için çok masraf lâzımgeldiğini ve bunun da kolaylıkla teminine imkân olmadığını burada görmüş oluruz. Binaenaleyh 923 ten sonra, idarei umumiyeyi arzettim, idarei hususiyelerde 927 den, 934 nihayetine kadar 3395 yatak, 3302 yatağa inmiş bulunuyor. Malûmu âliniz bu iniş idarei hususiye bütçelerinde yapılan tenzilât dolayısıledir. Buna mukabil dispanserlerdeki yatak adedinde bir az fazlalık vardır. 50 dispanserde 280 yatak bulunuyor. Her ikisini beraber mütalea edecek olursak 927 den 934 nihayetine kadar 3395 yataktan 3582 yatak kalmıştır. Bu yekûn diğer bir çok idarei hususiye ve idarei umumiye müessesatı büyütmekte çektiğimiz sıkıntı sizce de malûmdur. Bu kadar ufak bir aded farkla bunun 7 - 8 senede temin edilmiş olmasını ben memnuniyetle ekabül etmişimdir. Bittabi fazlasını isteriz. Demin de arzettiğim gibi hiç olmazsa binde biri bulmak bizim için bir gayedir. İstanbulda yatak adedi ayrıca bir meseledir. Onu da ayrıca arz edeyim.

İstanbulda mevcut idarei umumiye, belediye ve evkafa aid hastanelerdeki yatak adedi 2820 dir. Bittabi mütেকâsif bir şehir ve bilhassa senelerdenberi alışılmış, bir çok sahillerimizden hastalar buraya gider. Bu nokta nazardan bu yatak adedi hiç bir zaman maksadı temine kâfi değildir. Dünyanın kabul etmiş olduğu vahid nisbetlere nazaran hiç olmazsa İstanbulda şehir içerisinde oturan nüfusu nazarı itibare alarak bunu 600 000 farzederek % 2 den 12 000, vilâyet itibarile nisbetini almak lâzımgelirse 800 000 nüfusa göre % 2 den 16 000 yatağa ihtiyac vardır. Bazı büyük memleketlerde bilhassa içtimaî sigorta, hasta kasaları bulunan yerlerde büyük şehirlerde bu % 2, % 4 de kadar çıkmaktadır. Binaenaleyh bizde bu tesekküller mevcut olmadığı için % 2 adedini kabul edersek İstanbulun 16 000 yatağa ihtiyacı vardır.

Bir yatakta iki hasta yatması meselesine gelince, arkadaşların takdir buyurursunuz ki İstanbulda mevcut müessesatı sıhhiyenin yatak adedi bu kadar az olduktan sonra buraya gelen hastalar ne büyük müşkülât karşısında kalacaklardır. Fakat bundan bazı çok daha fecileri vardır. Bu mesele şuradan çıkmıştır ve matbuata intikal etmesi şuradandır. Hasekinisa hastanesinin doğum kısmında bir yatakta iki hastanın yatırılması emrini bizzat bendeniz vermişimdir. Bu da şundan ileri gelmiştir. Doğurmak üzere hastaneye gelen fakir bir kadını almamak imkânı yoktur. Binaenaleyh yer yatağı yapmak mecburiyetinde kalacağız veya hud kendisinde her hangi bir bulasıcı hastalık yoksa doğurma yerine doğurtulduktan sonra ikisini bir yatakta yatırmakta mahzur yoktur. Arkadaşlar; doğurmak için gelen bir kadını kapı önünde bırakmam (Çok doğru sesleri). Bu şikâyet edilmiştir. Fakat sizin de kabul edece-

ğiniz gibi tekrar ediyorum, doğurmak için gelen fakir bir Türk annesini hastane kapısı önünde bırakmam.

Yine takdir edersiniz ki, millî savaş zamanlarında hepimiz ileride veya cebhe gerisinde çalışmışsınızdır, o vakit te şahid olduk ki, o sıkışık zamanlarımızda iki yatağı birleştirip üç yaralı yatırmışsınız.

Yeni fakültenin yataklarının adedine gelince: Arkadaşların, bilirsiniz ki, Haydarpaşadaki Tıp fakültesinin nazarı olarak 450 yatağı mevcuttu. Fakat mevkinin uzak olması dolayısıyla bu yataklar daima dolu olmazdı. 15 senelik istatistiği bizde mevcuttur. Fakültenin yatakları tamamen hiç bir vakit dolmamıştır. Fakat yine sizin verdiğiniz bir kararla bu fakülte İstanbulla nakledildi. O vakit yatak adedi fazlaştırmak mektebde tahsil görmekte olan talebenin yatakta veya ayakta daha fazla hasta görebilmesini nazarı itibare aldı. Bunun için maarifle İstanbul belediyesi ile anlaşarak İstanbulda mevcut çocuk hastanesinin 170 yataktan 70 i almış evkafa aid Gureba hastanesinden 250 yataktan 136 yatak almış, İstanbul belediyesine aid Hasekinisa hastanesinin 300 yatağından 167 yatağı, vekâlete aid olan Emrazı akliye hastanesinin 1800 yatağından (Burası hususî mahiyeti haiz olduğu için) 130 yatağı tahsis etmek üzere Tıp fakültesi emrine 667 yatak tahsis edilmiştir. Bu tahsis Tıp fakültesinin hocalarının emrî idaresi altında talebeye ders vermek için ayrılmıştır. Aynı yerde olmaları itibarile halkın yatırılmasına aid kısımlarında mühim olan hastaların talebeye gösterilmesi emri de verilmiştir. Binaenaleyh bu yatak adedi nihayet kırk mık sınıflarda 300 talebesi bulunan bir fakülteye tekabül edebilir. Bu gün İstanbulda Tıp fakültesinde vekâlet tıp talebe yurdunda, Askerî Tıbbiye ve serbest devam eden talebe olmak üzere, ihzarı sınıf da dahil olmak üzere 1575 talebe vardır. 4 ncü ve beşinci sınıfta talebe yekûnu 258 dir. Son iki sınıf talebe yekûnuna nazaran bu günkü kliniklerin kâfi gelmesi lâzımdır. Bu günkü Tıp hocalarının her hangi bir itirazları varsa memnuniyetle dinlemeğe amadeyiz. Fakültenin yatak vaziyeti budur.

Arkadaşım, doktor miktarından da bahsettiler. Bundan bahsederken çok mühim bir meseleye temas etmiş oldular. Bu hususta da maruzatta bulunayım.

Arkadaşlar, İmparatorluk dağıldıktan ve Millî mücadele başladıktan sonra Türk vatanı hududları dahilinde kalan doktor miktarının hakikaten az olduğunu gördük. 339 senesinden itibaren bu miktarın tezyidi için işe başladık ve 339 senesi sekiz teşrininde B. M. Meclisinin kabul etmiş olduğu hizmeti mecburiye kanunile hem fakülteden çıkmış olan gençlerin hizmeti mecburiyeye tâbi tutulması, hem de

ayrıca bir tıb talebe yurdu meydana getirilmesi esaslı kabul edilmiştir. O vakitten itibaren işe başladık. Tabii bütçeye de parası konulmuştu. Müsaade ederseniz biraz tafsilâtıca arz etmek mecburiyetindeyim. Meselâ dünyada kabul olunan vahid, nisbet, bittabi sanayii az olan memleketlerde bu nisbet daha aşağı düşmek şartile iki binde bir nüfusa bir tabib isabet eder. İctimai sigorta ve sanayii yüksek olan memleketlerde bu nisbet daha aşağı iner. 800 ve 500 e kadar indiği olur. Fakat mutavassıt olarak iki binde bir, haddi makul ve vasatı adolunur. Türkiyede bugünkü vaziyet 927 tahiri nüfusuna nazaran nüfusu umumiyyeden 5 516 da birine bir doktor isabet etmektedir. Binaenaleyh 339 da bu vaziyeti gördüğümüz için o vakit Tıb talibe yurdunu kurmuştuk. Ancak 926 dan itibaren buradan talebe almağa başladık. Çünkü o vakit Tıb fakültesinin muhtelif sınıflarında bulunanlar Tıb talibe yurduna girdikleri zaman mecburi hizmeti kabul ettikleri için ancak o vakitten sonra buradan netice almağa başladık. Bu netice sizi ve beni memnun edecek bir netice değildir. 926 - 934 senelerinde buradan 188 talebe çıkmıştır. Bunda âmil en büyük mesele, liselerde yüksek tahsile devam edecek miktarda fazla talebe çıkmaması idi. Son üç seneden beri bu mesele biraz daha iyileşmiştir. Meselâ el-yevm Tıb talebe yurdundan bu sene 42 doktorumuz çıkacaktır. Gelecek sene 94, öbür sene 83, onu takib eden senelerde 135, 156, 124 olmak üzere nisbetler birdenbire yükselmektedir. Bir taraftan liselerin vermiş olduğu randımanın fazlalığı ve bundan dolayı, maâssükran arz edeyim ki, Talebe yurduna karşı Türk gençlerinin göstermiş oldukları yüksek alâka bu yurdun talebe miktarını 634 e çıkarmıştır. Malûmu âliniz bu tahsil 6 seneliktir. Birinci sınıfın 150 mevcudundan seneler geçtikçe vereceği fire bu yekûnun hiç olmazsa yüzde 20 sini kaybediyor. Uzun ve yorucu bir tahsil neticesinde aldığımız talebenin yüzde 20 si bu suretle kaybedilmiş olur. Önümüzdeki senelerde buradan çıkacak doktor adedi çoğalacaktır. Bu demek değildir ki buradan çıkacak olan miktar bu memleketin ihtiyacını âtiyen temin edecektir. Kezalik ufak bir istatistik daha arz edeyim. Dünyanın 39 memleketinde yaptığımız bir ankette 10 memlekette bir milyon 380 den 1 960 000 ne kadar nüfusa isabet etmek üzere Tıb mektebi vardır. Sekiz memlekette 2 015 000 den 2 727 000 ne, dörd memlekette 3 280 000 den 3 250 000 e, iki memlekette 4 milyon, dörd buçuk milyona, iki memlekette 5 53 000 e bazılarında altı milyon ve 6,5 milyona, sonra 7 000 000, 7 50 000 nüfusa bir Tıb mektebi düşüyor. Bunun üstünde olanları okumuyacağım. Meselâ Hindistanda 24 milyona bir mekteb düşüyor. Binaenaleyh bunda en

çok kabul edilen nisbet 2 milyon, 1 380 000 le 2 milyon nisbeti nüfusu umumiye göre 2 milyona bir mekteb kabul ediyor. Biz de aynı prensib üzerinde hesaplar yaptık. İkinci bir tıb fakültesi veya mektebi açıldığı ve İstanbuldaki yurdu da devam etmek şartile her sene 700 talebe alındığı takdirde 30 sene zarfında tezayüdü nüfus ve doktorların zayıyatına göre iki binde bir nisbetini yani iki bin nüfusa bir doktorun çıkması imkânını gördük. Bu noktai nazardan Yüksek Başkanlığa bir kanun lâyihasile esbabı mucibe takdim ettim. Yalnız malûm olduğu vehile hütce vaziyeti dolayısıyla Hükûmet bu sene Mec-lisi Âliye takdim edemedi. Ümid ederim ki önümüzdeki sene hâsıl olur.

Arkadaşım, mektebte talebenin maneviyatını kuvvetlendirecek, görgülerini genişletecek dersler verilmesinden bahsettiler. Bize tevdi edilmiş olan, emanet edilmiş olan Türk gençliğine elimizden geldiği kadar kendilerinin atiyen içinde çalışacakları kendi vatandaşlarına en geniş manada yardım etmeleri için icab eden telkinlerde bulunuyoruz. Bilhassa meslekin emrettiği mensublarına, manen emrettiği hasta ve ıstıraplı vatandaşlara yardım, genç arkadaşlarına anlatmak için elimden geldiği kadar çalışıyorum.

Arkadaşım doktor adedinden bahsettiler, talebe adedinden bahsettiler. Dis muavenesinden bahsettiler. Bunların evvelkilerine cevap verdim. Dis meselesi bilhassa çok fennî ve esaslı bir şeydir. Mektebli talebenin, genç çocuk çağında bulunan talebenin dislerinin muavenesi, onları bir çok hastalıklardan vikave noktai nazardan esaslı bir tedbirdir. İstanbulda belediye ile teşriki mesai ederek 3 dispanser acmak suretile bu işe başladık. Ankara da vardır. Diğer yerlere de bu hususta lâzm gelen emirler verilmiştir. Bilhassa kadro vaziyetimiz dolayısıyla vekâlete merbut dispanser acamamasıdır. Ancak bu iki yerde acabilmişizdir. Üst tarafını oralarındaki idareî hususivelerinin tahsis edecekleri ufak bir tahsisatla mekteb çocuklarının dislerinin muayenesini temin etmeye çalışacağız. Bunu zamanla tevsi edebileceğimizi zannediyorum. Fakat memleketin her tarafına bir defada tesmili ve bir defada her tarafta dış tabii bulunması ve aynı zamanda bunları temin edecek surette ufak bir ücretin bütçelere konmasına mütevakkıftır. Vekâlet her defa bütçelerini yaparken bunlar üzerinde ısrarla çalışmaktadır.

Şimdiye kadar iki yerde yapabilmışizdir. Arkadaşım ictimai muavenet medlûlünün manasının anlaşılacak ona göre memleket dahilinde hizmeti temsilden bahis buyurdular. Meselâ doktorların her tarafta dolayarak hastaların muayenesinde bahsettiler. Demindenberi arzettığım vehile memleket dahilinde mevcut olan tabib adedini nazarı dikkate alırsanız ve bilhassa nüfusun mütekâsif olmayan ve dağı-

nık bulunan bir çok büyük şehirlerde toplanmasını dikkatle göz önünde tutarsanız bu iş biraz güçtür. Hıfzıssıhhaî umumiye kanunun da seyyar etibba teşkilâtı vilâyetlerde mevcuttu. Sonra son senelerde idareî hususiyelerin bütçelerinin darlığı dolayısıyla seyyar etibba teşkilâtı lâğvedilmiştir. Ufak yerlerde hem belediye, hem Hükûmet tabibi bulundurulmamasını tavsiye ettiler. Vekâlet bunu senelerdenberi göz önüne almıştır. Nüfusun kesafetini nazarı dikkate alarak nüfusu fazla olan yerlerde iki doktor bulundurmak mecburiyetini gördü. Çünkü yalnız bir belediye tabibi oralarda hem belediye ve hem de kendi vazifesile meşgul olmaksızın izharı aczediyordu, fakat nüfusu kesif olmayan yerlerde ekseriya bir belediye tabibi hem belediye ve hem de Hükûmet tabibliğini yapmaktadır. Nüfusu çok olan belediyelerin vazifesini gören arkadaşların Hükûmet tabibi sıfatı ile uzun müddet merkezden ayrılmalarını icab ettirdiği için, buna imkân göremedik. O noktai nazardan nüfusu o kadar kesif olmayan yerlerde vekâlet daima bir tabib bırakarak belediye ve Hükûmet tababeti vazifesinin ikisini birden ona gördürmektedir.

Fukaraya bakmak vazifedir buyurdular. Bu hususta tek mil müessesatı sıhhiyeye, Hükûmet tababetlerine, mevcut dispansere daima bu noktai nazardan emirler verilmiş ve onlar da vazifelerini bu suretle ifa etmekte bulunmuşlardır. Eğer bu hususta hastanelere müracaat edibde kabul edilmeyenler varsa bu orada yatak bulunubda kabul edilmemesinden değil, müracaatların fazlalığı yüzünden bazan müstacel vakaların diğerlerine tercihi için fennî mecburiyet hâsıl olmasından dolayıdır. Yoksa bütün dispanserlerimiz hastsanelerimiz Hükûmet tabibi arkadaşlarımız fukaraya meccanen bakmak için vazifedardırlar. Bu hususta emir buyurulacak bir nokta varsa dinlemeğe ve cevap vermeğe hazırım. Maruzatım bundan ibarettir (Alkışlar).

GENERAL KÂZİM SEVÜKTEKİN (Diyarbakir) — Bay vekilden bir sualım var. Okudukları cetvelde hasta adedine nazaran, seçim dairesi olan Diyarbakirin Osmaniye kazasında pek çok trahom hastalığı bulunduğu görülüyor, orada bir mücadele teşkilâtı tesis olunamaz mı?

İkincisi; Diyarbakirin Diçle sahili bütün sebze tarlaları ile doludur. Oradan en pis sular akmaktadır. Bu mesele sıhhat müdüriyetile valilik arasında mütemadiyen muhaberededir ve hallolunması imkânı da yoktur. Bir kaç defa vekâlete yazılmış, bir türlü önüne geçilememiştir. Bu hususta lütfen izahat verirler mi?

S. ve İ. M. BAKANI Dr. REFİK SAYDAM (İstanbul) — Bu mesele aynı zamanda hem bütçe meselesidir, hem de mücadeleye koyacağımız fen memurların yetiştirilmesi meselesidir.

Beyan buyurduğunuz bu Diçle meselesini tetkik ederim.

RUŞENİ BARKIN (Samsun) — Buyurdular ki, memleketimizde 5 516 kişiye bir doktor isabet ediyormuş. Acaba bu nisbet İstanbul, İzmir gibi kalabalık şehirlerde nasıldır, Şark vilâyetlerinde nasıldır? Nisbet haricinde bir tekâşüf mü vardır?

S. ve İ. M. BAKANI Dr. REFİK SAYDAM (İstanbul) — İstanbul nüfusile beraber doktor adedini bertaraf edersek, memleketteki nisbet 7 700 e çıkar. Umumiyetle vasatî olarak memleketimizde 5 516 dır. Şark vilâyetlerinde ise bu nisbet daha azdır, çünkü oralarda nüfus azdır.

Dr. OSMAN ŞEVKİ ULUDAĞ (Konya) — Sağlık bakanı frengi nisbetinden bahsederken nisbeti 0.09 olarak gösterdiler. Nihayet % 2 ye kadar çıkardılar. Bu nisbet diğer memleketlerle mukayese olunursa onlara nazaran memleketimiz ne vaziyettedir? Bu vaziyet memleketimize nazaran ağır mıdır?

İkincisi, Sağlık bakanı vekâleti kabul ettiği günde 12 maddelik bir program okumuşlardı. Bu ana hatları şimdiye kadar musrırrane takibettiler ve bu program haricine çıkmadığı için 12 seneden beri bakanlık muvaffak olmaktadır. Yalnız bu programa bir madde daha ilâve etmelerini rica ediyorum. Kanseri için memlekette bir mücadele teşkilâtı yapılamaz mı? Bu mesele çok ehemmiyetlidir. Memleketimiz bu hususta dahi ne vaziyettedir. Vekâlet bu hususta bir şey düşünmüyor mu? Bunu anlamak istiyorum.

BERÇ TÜRKER (Afyon K.) — İstiyorum ki Anadolu'da bazı yerlerde lâğımlar sokakta akıyormuş. Acaba bu sahih midir? Bu sahihse, bu iş bana aid değildir, belediye aiddir, gibi bir mütalea yürütülebiliyor mu? Bendeniz şimdi Ankaralı oldum. Ankara şehri fevkalâde tevessü ediyor. Her sene yüz ev yapılıyor. Fakat bir çok yerlerde kanalizasyon yapılmıyor. Ötede İstanbul Ankaranın nüvesidir, orada binlerce kanalizasyon yapılıyor (Gülüşmeler).

İstittim ki, bir kasabada Hükûmet doktoru kendi vazifesini ifa etmiyormuş. Fakir ahali geldiği zaman; bana beş lira verirsen, sana bakarım diyor ve parayı almazsa kovuyormuş. Acaba bu, eski tâbirle, mesmuu âlileri oldu mu?

S. ve İ. M. BAKANI Dr. REFİK SAYDAM (İstanbul) — Arkadaşım Dr. Osman Şevki % 2 frenginin hafif veya çok olduğunu sordular. Hafiftir. Bittabi diğer milletlerin istatistiği üzerinde burada beyanı mütalea etmeği teviz etmezsiniz. Şimdi 340 senesinden beri takib ettiğimiz programdayız.

Kanser üzerinde beyanı mütalea ettiler. Bu mesele iki, üç seneden beri bizim de nazarı dikkatimizi celbetmiştir. Buna Devlet bütçe-

sinde yer bulunmadığı için Kızılay vasıtasile bir kanser müessesesi vücade getirmek üzereyiz. Bu da meşgul olduğumuz işlerden birisidir. Avrupada mevcut olan müesseselerle temas etmekteyiz. İnşallah güzel bir bütçe zamanında bunu da Devlet bütçesine alarak güzel bir kanser müessesesi vücade getirebiliriz.

Bay Türkerin sordukları lâğım işleri hıfzıssıhha kanununa taallük eder. Daima üzerindeyiz. Takib etmekteyiz. Köylüler için de ayrıca teşkilât yapacağız, bunu daimi surette ısrarla takib etmekteyiz. Ayrıca fişleryapmak üzere vekâlet meşguldür. Bu mesele vekâlet için çok mühimdir. Bittabi asırların bize devretmiş olduğu bir takım fenalıkları bir iki sene içinde bertaraf etmeğe imkân olmadığını takdir ederler. Sıtma mücadelesi dahilinde olan yerlerde, oralarda bulunan doktor arkadaşlarımız vasıtasile mümkün olduğu kadar önüne geçmeğe çalışıyoruz. Burada mesele trb köy meselesini kabul edib ondan sonra mıntaka mıntaka bu işe girmektedir.

Ankaranın kanalizasyon meselesine gelince: Bunun üzerinde tevakkuf etmişizdir. Bu niha-yet şehrin sıhhati ve oturanların hayatı meselesidir. Ankarada bir kanalizasyonun ne şekilde olabileceğini tetkik etmek üzere belediye ile temas etmek için hazırlanıyoruz. Sonra bir doktor arkadaştan bahsettiler. Onu lütfen sonra kulağınma fısıldarlarsa o meseleyi de hallederim (Gülmeler).

BAŞKAN — Fasıllara geçilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

F.	Lira
465 Vekil tahsisatı	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
466 Memurlar maaşı	1 386 648
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
467 1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek teka-üd ikramiyesi	3 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
468 Merkez müstahdemleri ücreti	189 480
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
469 Vilâyat müstahdemleri ücreti	348 197
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
470 Muvakkat tazminat	26 712
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
471 1437 numaralı kanunun tatbiki masrafı	7 200
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
472 Merkez mefruşat ve demirbaş	1 440
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
473 Merkez levazımı	5 760
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
474 Merkez müteferrikası	1 250
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
475 Vekâlet otomobili masrafı	3 360
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira
476 Vilâya tmefruşat ve demirbaş	9 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
477 Vilâyat levazımı	14 880
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
478 Vilâyat müteferrikası	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
479 Mütenevvi masraflar	19 010
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
480 Harcırah	43 200
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
481 Ecnebi memleketlere gönderileceklerin harcırahı	3 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
482 Resmî telefon masrafı	570
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
483 Ücretli muhabere ve mükâleme masrafı	1 340
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
484 Sarı ve salgın hastalıklarla mücadele masrafı	58 070
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
485 Trahom mücadele masrafı	168 430
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
486 Zührevî hastalıklarla mücadele masrafı	196 960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
487 Cüzam mücadele masrafı	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
488 Verem mücadele masrafı	39 330
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
489 Sıtma mücadele masrafı	914 076
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
490 Mütenevvi masraflar	11 780
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
491 Seyyar küçük sıhhat memurlarına 1754 numaralı kanun mucibince verilecek yem bedeli	52 740
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
492 Nakil vasıtaları masrafı	1 250
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
493 İnşaat, tesisat, tamirat, istimlak	65 980
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
494 Staj için ecnebi memleketlere gönderilecek doktor ve eczacıların harcırahları ve tahsil masrafları	7 680
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
495 İctimaî yardım	14 400
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
496 Umumî sıhhat işleri müesseseleri masrafı	32 640
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
497 İctimaî muavenet işleri müesseseleri masrafı	1 017 480
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
498 Doğum ve çocuk bakımı evleri	153 644
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira
499 788 numaralı kanunun tatbiki masrafı	4 610
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
500 Geçen sene borcu	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
501 Eski seneler borçları	2 590
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

BAŞKAN — Sıra Adliye vekâleti bütçesinin müzakeresindedir. Fakat İktisad vekâletinin bu gün saat 16 da bir kongresi vardır. İki vekil, aralarında mutabık kalmışlardır. Binaenaleyh, şimdi İktisad vekâleti bütçesine başlayacağız.

B - İktisad vekâleti bütçesi

BAŞKAN — Heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen var mı?

HALİL MENTEŞE (İzmir) — Arkadaşlar, İktisad Vekili Bay Celâl Bayar; başında bulunduğu işlerden faydalı neticeler alan bir arkadaşdır. Çünkü, o etrafını derhal ihtisas şebekesi ile çevirir ve ihtisas yuvaları kurar. Alacağı tedbirleri ihtisas süngerinden geçirir, sonra ihtisas yuvasında hazırlanan raporları da tatbik etmezden evvel memleketin iş sahasına gider, sanatkârın, çiftçinin, tüccarın içinde girer, memleketin işini, realitelerini, şeraitini tetkik eder ve ondan sonra faaliyete geçer. Bittabi netice de memleket için hayırlı olur. Fakat İktisad vekâletinin böyle metodik, plânlı, teknik çalışması; diğer taraftan memleketin iktisadî bünyesi nazarı dikkate alınmayarak Maliye vekâleti tarafından mütemadiyen vergi kanunları çıkarılıp memleketin külfeti, iktisadî bünyesiyle mütenasib olmamakta ağırlaştırılırsa tabiatile bu çalışması ümit edilen semeresi temin edilemez.

Ucuzlama siyaseti: Eşyanın ucuzlaması siyasetinde öyle ümide düşünüyorum ki, çiftçinin esasen beyaz veya renkli bezden ibaret olan elbisesindeki yamaları biraz azaltacak ve biraz çiftçinin giyiminde bir düzen hâsıl olacaktır. Fakat pamuklu ve yünlü mensucat üzerine geçen sene konulan ve bu sene artan istihlâk resimleri görülüyor ki, ucuzluk bakımından asıl istifade etmesi lâzımgelen çiftçi istifade edemeyecektir. Diğer taraftan Maliye vekili arkadaşımız Parti Kurultayında katı bir lisanla ağnam vergisinden tenzilât yapacağız, bunu gelecek sayımdan evvel yetiştireceğiz, istediğiniz şey iki, üç milyondur, dediği halde burada söylediği umumî şeyler arasında; tetkik edeceğiz, ihtiyaca göre tenzilât yaparız, dediler. O husus tabiatile Hükümet namına söylendiği için burada da tekrar edileydi daha ziyade emniyet verirdi. Burada böyle söylenmesi bende de bir nevi emniyetsizlik hâsıl etti. Kriz esnasında en mühim dikkat edilecek mesele emniyet vermek meselesidir. Hükümet namına millete karşı verilen sözler, mutlaka icra edilmelidir. Çünkü bilhassa kriz es-

nasında bunun çok ehemmiyeti vardır. Ümid ederim ki, ben de ve hak arasında şöylece hâsıl olan vesvesenin, burada Hükümet namına verilecek sözlerle, tesiri izale edilecektir. Yoksa konulmuş olan istihlâk rüsumu, esasen hayatın en mübrem ihtiyaçlarını temin edemeyecek vaziyette bulunan çiftçinin tehlikeli hayat şartlarını çok ağırlaştırmıştır. Onun için hiç olmazsa ucuzlayacak, hafifleyecek sonra da çiftçiyi ve halkı tatmin edecek ve vaziyetini daha ziyade vahametten kurtaracak bazı tedbirlerin alınması lâzımdır.

Arkadaşlar, ben çiftçiyim. Bir kaç gün sonra çantamı alıp çiftliğime giderim. Meclis açılmaya kadar, ağaçlar ve toprak içinde köylülerin arasında yaşarım. Köylünün vaziyeti ciddi olarak ehemmiyete alınacak haldedir. Elindeki toprağını, kolunu, kuvvetini ancak maliyet fiatma devredecek bir vaziyette döndürmektedir.

İstihlâk rüsumu, malûmu âliniz doğrudan doğruya köylüden alınmaz. Amma vasıtalı vergilere sarfeden mükelleftir. Bunun sanayileşmek noktasından ehemmiyeti Sümer bankın raporundan aldığım bir iki fıkra ile daha iyi anlaşılır (Yünlü fabrikalarımız imalatının bu seri artışına rağmen satışların aynı artış temposunu takib etmiyerek nisbeten daha yavaş hareket etmesinin sebeplerini 1934 senesinde millî piyasada talebin darlığından dolayı rakib müesseselerin fiatları kırmaları, fazla imalatla fiat zararlarını telâfi etmek istemeleri, alım kabiliyeti darlığının halkı ucuz mala meylettirmesi ve ilh.....)

Raporun diğer kısmında «Millî sanayiın gelişmesi ve içinde bulunduğumuz ittisa hareketinin devam etmesi karşısında geniş köylü kütlesinin alım kabiliyeti meselesini daima göz önünde bulundurmak zarureti şimdiden kendisini ehemmiyetle hissettirmeye başlamıştır» denilmektedir. İşte bu raporun bana ilham ettiği şeyler bu maruzatıma sebep olmuştur bu; Maliye vekâletile İktisad vekâleti gidişi arasındaki tezadı tebarüz ettirir surette söylememe vasile teşkil etti.

Arkadaşlar bilhassa bizim gibi revolüsyoner vekiller tarafından idare edilen Hükümetlerde vekillerin hizmet hırslarını doyurmak çok güçtür. Onun için Maliye vekilinin esasen normal zamanlarda bu şerait altında vazifesi müşküldür, fakat buhran esnasında bu vazifeler daha müşküldür. Fakat Maliye vekâleti memleketin iktisadî bünyesini daima onun nabzını elinde tutarak bu hırsmı memleketin umumî muvazenesini ihlâl edecek dereceye getirmemek için bu hırsm mümkün olduğu kadar tahfif edilmesini ve arkadaşlarla görüşmek suretile indelıcab mukavemet etmek cesaretini göstermesini dilerim.

Fuad arkadaşımın vazifesini yapacağına

emin olmakla beraber bunu söylemeyi de bir vazife telâkki ettim.

Umumî müzakere esnasındaki umumî mütaaleam sırasında köylünün teşkilâtlandırılması üzerinde bir az uzunca söylemiştim. Bay Celâlin bana vardığı cebapta yalnız bir cepheli bir vaziyet vardır: Satış kooperatif kanunu Meclistedir, süratle çıkarmağa çalışıyoruz.

Halbuki benmeniz meseleyi daha umumî cebheden almıştım. Arkadaşlar, mesele; çiftçinin mahsulünün sürümünü vasıtasız surette temin etmek meselesi değildir. Mesele; bir an evvel sulhü içtimâî istihkâmı köylerde ve köy yuvalarında kurmak meselesidir. Binaenaleyh köylünün ihtiyaçlarını derece derece takib ederek köylünün sendigalize olarak kendi meslekî menfaatlerini birlikte görüşmek üzere kendilerini birlikte müdafaa etmeyi, velhasıl içtimâî ve iktisadî ve ahlâkî ihtiyaçlarını kendi içinden, kendi el birliği ile yapması için umumî bir teşkilât içine konması meselesidir. Bu surettedir ki, memlekette bir sulhü içtimâî istihkâmı kurabileceğiz. Arzettiğim gibi, Avrupada bu surettedir, yani köylünün iktisadî, içtimâî ve ahlâkî ihtiyaçlarını çerçeveyen ve kendisinde mütekabil yardım ve solidarite fikirlerini genişlete genişlete umumî bir çerçeve içine almak meselesi, demin de arzettiğim gibi, bir sulhü içtimâî meselesi olarak telâkki edilmiştir. Biz de bunu bu günden itibaren nazarı dikkate almağa mecburuz. Çünkü memleket sanayileşiyor. Çünkü fabrikalar çoğalıyor. İnşaallah bir kaç sene sonra yüz binlerce ameleli birleştirecek fabrikalar göreceğiz. Onun için hakikati anlayıp evvelden tedbir alırsak, memleketi beynelmilel cereyanların tesirlerinden kurtarmak için tedbirlerimizi evvelden almış bulunuruz. Binaenaleyh hakikati olduğu gibi görmek lazımdır. Mühim bir Devlet meselesi üzerindeyiz. Bu gün dahi memleket ameleli komonistlikle malûl olmağa başlamıştır. Hatta deyebilirim ki, mekteb talebesi ve hocaları da. Geçen gün kütüphanede idim. Bir kaç genç oraya geldiler. Hepsi komonistlik eserleri arıyorlardı. Sordum, mekteb muallimleri dediler. Bunun için fabrika sahasında ve diğer sahalarda da, İsmet İnönünün beyannamesi vesilesile söylediğim veçhile, Devlet arbitr rolünü daima sıkı tutarak sosyal kanunları takdim etmelidir demıştim. Nitekim iş kanunu gelmiştir. Bu; amele kısmına aid olan tedbirleri almakla bilhassa beynelmilel cereyanlara karşı memleketin en kuvvetli istihkâmını çiftçide bulacağız ve onun için çiftçinin ferdiyetçi ruhu üzerinde tedricî surette işleye işleye bunu kafasında toplamağa çalışılmalıdır. Nitekim Avrupada böyle yapılmıştır. Fransa bu cereyanlara karşı en ziyade mukavemetini temin eden bir memleket ise, bunu kendi çiftçisinde ve kendi ovasında, tarlasında bir sulhü

içtimâî müessesesini koyması ve Hükûmetin yardımı ile de bunu takviye etmiş bulunmasından dolayıdır. Biz madem ki, milliyetçiyiz, madem ki milkiyetçiyi ve bunda fayda görüyoruz ve bunlarda musırrız, o halde beynelmilel cereyanlara karşı memlekette bir sulhü içtimâî müessesesi yaratmalıyız. Yani halkın kendi kafasından doğan bir birleşme kudretile bütün ihtiyaçlarını kendi içinden temin etmek suretile bunu bir istihkâm haline getirmemiz lazımdır, yoksa bu işler Devletin icbar kuvvetile halledilir meseleler değildir. Onun için İktisad vekilinden rica etmiştim. Meseleyi böyle umumi cebheden alsınlar ve Avrupanın muhtelif memleketlerinde ötedenberi tekemmül etmiş olan bu teşkilâtın içinde staj görmek üzere 5 - 10 genç, fakat çiftçinin içinden yetmiş, çiftçinin ruhunu ve şeraitini eyice kavramış, ülkülü gençlerden seçerek göndersinler. Onlar geldikten sonra da yavaş yavaş köylerden başlayıp bu umumî teşkilâtı kurmak için tedbirler alalım ve bunu da ehemmiyetle vekil beyefendinin ve Heyeti Celilenizin nazarı dikkatine arz ederim. Söyleyeceğim bunlardan ibarettir.

BERÇ TÜRKER (Afyon Karahisar) — Mumterem İktisat Vekilinin ne kadar faal ve tecrübeli olduğunu hepimiz biliriz. Kendisi bu vekâlete geldiktenberi yeni iktisadî işlere kan ve can verdiler. Hepimiz bunu kıvançla yadedebiliriz. Yalnız benmeniz bir mesele üzerinde durmak istiyorum. Meselâ; fabrikalar açıldı, madenler işletiliyor, çiftçi ve satış kooperatifleri kuruluyor, gemicilik işleri tevsi ediliyor, vapurlar alınıyor. Bunların hepsi nasıl ki bayındırlık işleri ecnebi ellerinden birer birer çıkıyor, millileşiyor ve müstakilleşiyorsa, iktisadî sahada da müstakil olacağına ben bütün ruhumla eminim. Bunun bilhassa milleti daima ileri götüreceğine eminim. Bir nokta üzerinde duracağım. Bu işlere dörd nala gitmeyelim, gemini azıya almış bir at gibi koşmayalım, yavaş yavaş yapalım. Çünkü bu bir tecrübe devridir. Hesapla, ihtayatla iş görmeli. Meselâ sürproduksiyon oluyorsa, mallar elimizde kalıyorsa ona göre hesap etmeliyiz. Yeni vapurlar alıyoruz. Bunların masrafları daha çok oluyorsa bunu da hesap etmeliyiz, madenlerin masrafları çok oluyorsa bunu da göz önünde tutmalı ve ona göre iş yapmalıyız. Muhterem Vekilin bu teminatı lütfen vermelerini istiyorum.

SÜLEYMAN DEMİREZEN (Kayseri) — Bay Halilin beyanatında biraz benim hoşuma gitmeyen bazı kelimeler gördüm. Ya ben iyi anlayamadım, yahud öyle söylediler. Bazı muallimlerin komünizmden bahsettiklerini işittim, demeleri, bütün memlekete şamil olmaları lazımgelen bir sözdür. Komünizmin bazı yerlerde alemşümül bir şekilde cereyan ediyor, fakat halâ sökmemiştir. Akibetinin ne olacağını bilmiyorum. Fakat bizim memlekette işçi

olarak 40 bu kadar seneden beri kendileriyle teşriki mesai ettiğim amele arkadaşlarım arasında hiç bir komünist yoktur. Bunu böyle bilmiş olalım (Bravo sesleri).

Bu kürsüde de bunun böyle mevzu bahis edilmesi lâzımgelir (Bravo sesleri).

HACİM KEZER (Balıkesir) — Arkadaşlarım, işçilerle ve işçilikle uğraşmış bir arkadaşımızım. İşçilerin en çok bulunduğu memleketlerden birisi de iyi bilirsiniz ki İzmir Şarırır. Bay Halil Mentеше de İzmirlidir ve bunu çok iyi bilir. Bendeniz üç yıl fırka başkanlığında bulunduğum zaman işçilerle ve işçi teşkilâtı ile çok uğraştım. İşçiler arasında komünizm cereyanları yayıldığına şahid değilim, muttali değilim. Bilfarz 20, 30, 50, bin amele içinde kendisini bu cereyana kaptırmış ve bunu kendisine iman edinmiş elli kişi yoktur (Bravo sesleri). Binaenaleyh bir taraftan tedbirli, bir taraftan da düşünceli bulunmak borcumuzdur. Amma korkulacak bir şey de yoktur.

BAŞKAN — Başka söz isteyen var mı? Buyurunuz Bay vekil.

İk. BAKANI CELÂL BAYAR (İzmir) — Hatiblerin sözlerini birer birer notettim. Sırasile cevap arzedeceğim.

Maliye vekâletile, İktisad vekâleti tam bir ahenk ve anlaşma dairesinde çalışmaktadırlar. Usulümüz ve hareketlerimiz bir taraflı değildir. Uğraştığımız nokta, iktisadî icablarla, mali zaruretleri telif etmektir. Bazan mali zaruretlere, iktisadî icablara galebe eder. Bazan da iktisadî zaruretlere, mali icabların fevkine çıkar. İşte bunlar, bu ihtiyaçlar telif edilmektedir. Bu suretle hemahengiz. Sanayi programımızın tanziminde bize mali imkânları ve kudreti veren hiç şüphesiz, Ağralı Fuad arkadaşımızdır. Sanayi programımızın realizasyonu için her sene üç milyon lira verilmektedir, muntazaman ödenmektedir. Kendilerine bu hususta huzurunuzda teşekkürlerimi arz ederim (Bravo sesleri).

Kooperatiflere ve zirai teşekküllere gelinece; kooperatif kanunları Ziraat encümeninde müzakere edilmektedir. Bu devrede çıkarmağa çalışıyoruz. Bu suretle kooperatif işlerini, iktisadî noktai nazarla ele almış bulunuyoruz. Kooperatiflerin muhtelif sıfatları, şartları vardır. Bizim ele aldığımız kooperatiflerin gayesi, sade ekonomiktir. Bittabi buna aid kanun lâyihası huzurunuzda geldiği zaman uzun uzadıya konuşacağız.

Türker arkadaşına vereceğim cevap kısadır: Biz memlekette millî iktisad yapıyoruz. Bunu yaparken bir çok defa tekrar ettiğim veçhile, millî ihtiyaçları nazarı itibare alarak hareket ediyoruz. Bunu temin etmek için kurduğumuz müesseselerde, fabrikalarda ancak ibtidai maddelerin memleket dahilinde himayesini gözet-

mekte ve buna yetişmekteyiz. Bundan maksadımız, sanayie tekaddüm edebilecek maddeleri memlekette korumak ve fabrikaları da buna göre kurmaktır.

Otarşi kelimesini kullandıklarımı hatırlattılar. Bendeniz biraz başka şeyle meşguldüm, işitmedim.

Otarşik fikirlerden çok uzak bulunmaktayız. Coğrafi vaziyetimiz, beynelmilel iktisadî vaziyette bütün cihanla beraber bulunmayı ve alacağımızı alırken ve satacağımızı satarken kullandığımız düsturu tatbik etmeği icab ettirmektedir. Fırkaca kararlaştırılan prensibimiz meydandadır. Tamamen muvazene esası üzerinde yürümek, malımızı alanın malını almaktır.

Hesabî hareket : Hesabî hareket denildiği zamanda bir defa millî iktisad üzerinde hareket etmek, otarşiye gitmemek, millî ihtiyaçları göz önünde bulundurarak memleketteki mevaddı iptidaiyeyi kıymetlendirmek... Kurduğumuz fabrikaları ekonomik şartlar içinde verimli olarak idare etmek...

Bendeniz bu hususta teminat vermek isterim. Fikirlerimiz daima, millî kontrol üzerinde işlemektedir. Fakat millî kontrolden daha mühim olan bir kontrol vardır : Teknik kontrol... Bazı memleketlerde inkişaf kabiliyetini kırarak derecede sıkı bir millî kontrol vardır. Bizde de böyledir. Fakat biz millî kontrol yanında teknik kontrole de ehemmiyet veriyoruz. Fabrika kurmak bize daha kolay geliyor. Fakat o fabrikayı teknik kabiliyet dahilinde yetiştirmek daha zordur.

Gl. KÂZİM SEVÜKTEKİN (Diyarbakir) — Diyarbakirde bir deri fabrikasının açılacağını söylemişlerdi. Son zamanlara kadar halkın beklediği ve vâid buyurulan bu deri fabrikasını açacaklar mıdır?

İKTİSAD BAKANI CELÂL BAYAR (İzmir) — Deri fabrikalarının şarkta açılmasında fayda görmekteyim. Fakat bunun bilhassa Diyarbakirde olub olmayacağını, bu sene mi, gelecek sene mi, ve daha ne kadar zaman sonra açılacağını şu dakika da bilmemekteyim. Bu, bir hesab meselesidir. Kendilerine şunu söyleyebilirim ki Keban madeni üzerinde hesap yaptırıyoruz. Yakında neticeyi alabileceğiz ve zannediyorum o netice de müsbet olacaktır.

A. İHSAN TOKGÖZ (Ordu) — Bir sözünüzü işittim, çok müftehir oldum. Mevaddı iptidaiyesi bizde bulunan sanayi üzerinde fabrika açmak fikri. İzmitte bir kâğıd fabrikası açıldı. Fakat bunun hamuru İsviçreden gelecekmiş?...

İKTİSAD BAKANI CELÂL BAYAR (İzmir) — Kâğıd fabrikasında ehemmiyetli olan madde, selilozdur. Selilozu yapmak için iptidai maddeler burada vardır. Selilozu, yani aynı zamanda bir harb maddesi olan selilozu burada ikmale çalışacağız.

A. İHSAN TOKGÖZ (Ordu) — Benim söy-

lediğim seliloz değildir. Ben kâğıd hamurundan pat dö buva denilenden bahsediyorum.

İKTİSAD BAKANİ CELÂL BAYAR — Arkadaşma daha fazla izahat verebilmek için kendisini mütehassıs büroma davet ederim.

AHMED İHSAN TOKGÖZ — Baş üstüne ...

SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — İstanbulda büyük derede bir kibrit fabrikası vardır. İstanbulla gittimğimde uğradım. Burada kavaklar gördüm. Halbuki bu kavaklar Romanyadan geliyormuş, kara kavakmış. Acaba bizim memleketimizin ormanlarındaki köknar bu neviden değil midir, Bundan kibrit çöpü olamaz mı? (Gürültüler). Olur çünkü aynı fasiledendir. Kasnak yapılıyor, çok hafif ve yumuşaktır. Sonra güzel yanar. Bu ağaçların yetiştigi mın takada vazifeten bulduğum için nasıl olduğunu bilirim. Sonra, karakavak memlekette kâfi miktarda yoksa bunun yetiştirilmesi için teşvikatta bulunulamaz mı?

Sonra, geçenlerde Sümer bankın heyeti umumiyesinde muhterem Bakan Celâl Bayar, beş senelik sanayi programının 14 ay içerisinde beste üçünün hemen vücutte geldiğini maalfitihar söylediler. Tabii göğsümüz kabardır. Geride kalan kısmını da inşaallah 25 ayda ikmal ederler. İkinci parti sanayilesme programında şimdiye kadar memlekette maddei iptidaiyesi mevcut olup ta dahilde sarfedilenleri nazarı dikkate alıyorlar. Meselâ pamuk gibi. Bundan sonra maddei iptidaiyesi memlekette mevcut olup ta ihrac edilecek olanları nazarı dikkate alacaklarını söylediler, tiftik gibi.

Arkadaşlar, tiftik, biliyorsunuz, merkezi Anadolu'da 30 vilâyeti ve beherinin nüfusu 18, 20, 25 binden aşağı olmamak şartile 18 şehri alâkadar eder. Başta Ankara olmak üzere. Ankara; senede bir mliyon'dan fazla tiftik veriyor. Bu mahsul bu gün hemen hemen para etmiyor. Geçenlerde yine vekâletin himmeti sayesinde Almanlar biraz almışlardı. Fakat bu gün yine eski dereceye düşmüştür. Bu sanayi memlekette henüz teessüs etmediği için dahilde lâyıkile sarfedilemiyor. Bu kadar ricalarımıza ve takiblerimize rağmen evvelce bazı fabrikalar bu maddeyi % 30 karıştırmaya başladıkları halde haber alıyoruz ki son zamanlarda bundan sarfı nazar etmeğe başlamışlardır. İsmet paşa enstitüsünde bir tiftik el sanayii tesis edilmişti. Tiftikten şal, eldiven yapıyorlardı. Hatta bunun için Maarif vekâletinden bir muallim dahi gönderilmişti. Fakat yine haber alıyoruz ki bu gün tiftik o kapıdan da içeri sokulmamaktadır. Geçenlerde Almanyadan bir mektub geldi. Her zaman geliyor ya. Bir tanesini Vekil Celâl Bayara göstermiştim. Enstitü profesörlerinden bir zat mektub almış gelmiş. Almanlar, diyorlar ki, biz tiftik ipliğini İngiltereden getiriyoruz, hem yüksek fiyatla getiriyoruz, isteriz ki Türkiyede tiftik ipliği fabrikası olsun, bütün ihtiyacımızı

buradan temin edelim... Anlaşıyor ki eğer tiftiklerimiz memlekette iplik yapılırsa, bittabi maddei iptidaiye bol olduğu için daha ucuza elde edilecektir, diğer memleketlerden daha ucuza verebileceğiz. Bizim tiftiklerimiz de iplik haline geelcek, o şekilde para edecektir. Bu suretle memlekette hem tiftik sanayii teessüs edecek ve hem de tiftik nesli artacaktır. İnşaallah vaktii zamanı geldiği zaman bunun da nazarı dikkate alınacağına kani olarak kendilerine burada teşekkür etmeği bir borç bilirim.

BAŞKAN — Fasıllara geçilmesini kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

F.	Lira
661 Vekil tahsisatı	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
662 Memurlar maaşı	335 952
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
663 1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek tekaüd ikramiyesi	3 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
664 Merkez müstahdemleri ücreti	358 584
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
665 Vilâyet müstahdemleri ücreti	61 780
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
666 Muvakkat tazminat	30 180
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
667 2223 numaralı kanun mucibince askerlik dersi muallimlerine verilecek ücret	1 472
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
668 Merkez mefruşat ve demirbaş	54 720
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
669 Merkez levazımı	11 520
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
670 Merkez müteferrikası	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
671 Vekâlet otomobili masrafı	3 700
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
672 Vilâyet levazımı	960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
673 Vilâyet müteferrikası	960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
674 Mütenevvi masraflar	15 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
675 Harcırah	50 880
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
676 Resmî telefon masrafı	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
677 Ücretli muhabere ve mükâleme masrafı	6 720
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
678 Dahilde ve hariçte sergiler açma ve sergilere yardım, iştirak ve nümuneye tedarik ve teşhiri masrafı	14 400
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
679 Telifat, neşriyat, propaganda	24 960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira
680 Kongreler ve beynelmilel müesseseler masrafları	9 120
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
681 Sigortalar tetkik heyeti huzur hakkı, harcırah ve tabi masrafları	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
682 Ecnebi mütehassıslar ve tercümanları	140 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
683 Dahilde tahsil ettirilen talebelerin mekteb ve yol masrafları	480
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
684 Tahlilhane masrafları	1 540
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
685 Havzai fahmiye ve diğer madenler	45 120
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
686 Teşviki sanayi kanunu mucibince verilecek prim karşılığı	24 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
687 Mekteb ve müesseseler	27 360
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
688 Türkofis ve haricî ticaret mümessillikleri teşkilât ve masarifi umumiyesi	397 400
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
689 Turizm masarifi umumiyesi ve turizm tesekkülüne muavenet	3 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
690 İnşaat, tesisat, tamirat	960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
691 Ölçüler kanununun tatbiki umumî masrafları	116 850
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
692 788 numaralı kanunun tatbiki masrafları	10 360
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
693 Geçen sene borcu	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
694 Eski seneler borçları	4 320
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
695 2189 numaralı kanunla teşkil edilen petrol arama ve işletme idaresi iptidai ve mütedavil sermayesine yardım	240 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
696 2261 numaralı kanun mucibince gümrük resminden muaf olan maddeler rüsumu karşılığı	1 440 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

BÜTÇE E. R. V. MÜKERREM ÜNSAL (Isparta) — 696 ncı fasıl unvanı, 2261 numaralı kanunun 4 ncü maddesi mucibince gümrük resminden ve muamele vergisinden muaf olan maddeler rüsumu karşılığı olacaktır.

BAŞKAN — Pekâlâ o şekilde tashih ediyorum.

Fasıl kabul olundu.

F.	Lira
697 Memurlar maaşı	178 644
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
698 Merkez müstahdemleri ücreti	27 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
699 Vilâyet müstahdemleri ücreti	74 220
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
700 Muvakkat tazminat	6 168
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
701 2233 numaralı kanun mucibince askerlik dersleri muallimlerine verilecek ücret	528
702 Geceleri vazife ifa ettirilen liman memurlarına verilecek ücret	1 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
703 Vilâyet mefruşat ve demirbaşı	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
704 Vilâyet levazımı	5 280
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
705 Vilâyet müteferrikası	1 340
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
706 Mütenevvi masraflar	7 200
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
707 Memurlar harcırahı	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
708 Resmî telefon masrafları	480
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
709 Ücretli muhabere ve mükâleme masrafları	960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
710 Ecnebi mütehassıslar ve tercümanları	13 272
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
711 Yüksek deniz ticaret mektebi umumî masrafları	33 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
712 Liman ve sahil hizmetleri	13 440
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
713 Balıkçılık enstitüsü inşaat, tesisat, tetkikat ve buna aid vesaitin inşaa, işletme, tamir ve idare umumî masrafları	34 940
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
714 Liman idareleri nakil vasıtaları masrafları	7 200
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
715 Deniz ticareti müsteşarlığı umumî masrafları	7 680
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
716 2248 numaralı kanunun 11 nci maddesi mucibince Devlet reisine aid deniz vasıtaları ile kılavuzluk ve romörkorcülük işleri için yapılacak masraflar	198 990
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
717 İnşaat, tamirat, tesisat	3 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira
718 788 numaralı kanunun tatbiki masrafları	1 190
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
719 Geçen sene borcu	240
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	

C — Adliye vekâleti bütçesi

BÂŞKAN — Adliye vekâleti bütçesine geçiyoruz. Heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen yoktur. Fasıllara geçilmesini kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

F.	Lira
505 Vekil tahsisatı	4 800
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
506 Memurlar maası	5 656 868
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
507 1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek tekaüd ikramiyesi	28 800
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
508 Merkez müstahdemleri ücreti	167 380
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
509 Vilâvat müstahdemleri ücreti	817 926
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
510 Muvakkat tazminat	103 404
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
511 Merkez mefrusat ve demirbaşı	2 930
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
512 Merkez levazımı	21 120
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
513 Merkez müteferrikası	2 400
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
514 Vekâlet otomobili masrafı	9 120
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
515 Vilâvat mefrusat ve demirbaşı	53 760
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
516 Vilâvat levazımı	99 840
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
517 Vilâvat müteferrikası	9 600
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
518 Mütenevvi masraflar	93 890
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
519 Harerah	214 080
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
520 Resmî telefon masrafı	3 170
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
521 Ücretli muhabere ve mükâleme masrafı	1 440
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
522 Mütenevvi masraflar	96 960
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
523 Nakil vasıtaları masrafı	6 240
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
524 Telif, tercüme, cem ve tabir kavanin masrafı ve hukukî eserler muhayyâ bedeli	10 560
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira
525 Adliye ceridesi ve temyiz kararları tabii masrafları ve makaleler ücreti	7 680
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
526 Süvari mübaşirlerine maktuan ayda 4 lira 45 kuruş hesabile verilecek yem bedeli	38 450
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
527 İhtisas mahkemeleri	213 300
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
528 Adli tıb isleri müessesesi masrafı	14 690
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
529 Hapishaneler masrafı	882 240
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
530 Ankara leyli hukuk fakültesi masrafı	42 720
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
531 788 numaralı kanunun tatbiki masrafı	26 140
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
532 Geçen sene borcu	29 100
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
533 Eski seneler borçları	9 600
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	
534 Temyiz mahkemesinin Ankarada kurulması için nakliyat, mefrusat, tesisat ve buna benzer masrafları	48 000
BÂŞKAN — Kabul edilmiştir.	

D — Maarif vekâleti bütçesi

BÂŞKAN — Maarif vekâleti bütçesinin heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen var mı?

TARİK US (Giresun) — İlk okul baş öğretmenlerinin vaziyetine temas etmek isterim. İştîğimize göre bunların makam zamları vilâyet bütçelerinden çıkarılmıştır. Gazeteler uzun uzadıya bahsetmişlerdi. Bunun için Kültür bakanının ne düşündüğünü anlamak istiyorum. Bu zamların verilmesi bir kanun emridir. Bütçelere konulması, bu kanun emrini yerine getirmek noktai nazardan bir zaruretti. Belki Büyük Millet Meclisinde buna emsal bulunabilir. Bütçede konulmayan bir tahsisatı, bir kanun hizmetini o yıl yerine getirmek vakidir. Ancak meclisi umumilerin, kanunun kendine vermiş olduğu bir hükmü, bütçe yaparken, yerine getirmek salâhiyeti var mıdır? Acaba Kültür bakanlığı, kanuna karşı sakit kalan bir vaziyet karşısında tedbir alarak bunu yerine getirmek kuvvet ve kudretini gösteremeyecek midir? Sonra bu bütçeler tasdik ve tatbik edilmeye kadar geçen zaman içinde ilk okula hocaları paralarını alabilecekler midir? Bunları anlamak istiyorum.

FAZİL AHMED AYKAÇ (Elâziz) — Arkadaşlar; bu son günler zarfında hem ihtiva ettikleri fevkalâde derin ve ihatalı fikriler hem de

o çerçeveyi teşkil eden gayet geniş ve kıymetli telâkatler itibarıyla büyük kıymetleri haiz nutuklar dinlediniz. Bunları alkışlayanlar arasında ben arkadaşınız da vardım. Şimdi siz bütün onları dinledikten sonra karşınıza niçin ve ne demek için çıkmış bulunuyorum diye sorabilirsiniz. Müsaade buyurursanız böyle bir soru sorabilirim. Bunun en basit karşılığı sizde her zaman görerek içimden güven ve iftihar duyduğum ve aynı zamanda en hayati bir hasısdır. Dikkat ediyorum, siz memleketin irfan mevzu bahis olduğu, memleketin müdafaası orta-va konulduğu vanı varlığımızın afakındaki en hayati ve kuvvetli unsurlar mevkiî münakasava çekildiği zaman en zavıf söze bile kıymet verirsiniz. Fikrinden istifade etmemiş bile olsanız samimi saygılarla, zevkle dinlersiniz. Onun içindir ki karşınıza çıkmış bulunuyorum.

İkinci bir sebep de arkadaşlar, dün Tavvare kurultayında çok ünlü Başbakanın sözlerini dinlerken nazarı dikkatimi celbetmiş olan yine hayati ve Türkiye'nin müstakbel terbiyesi namına fevkalâde ehemmiyeti haiz bir işaret duyduğumdan dolayıdır ki söz alarak huzurunuzda çıkmış bulunuyorum.

Arkadaşlar; evvelâ müsaade buyurunuz. Hakikaten gönümde ver etmiş olan bir teşekkürü söyleyeyim. Burada açık yürekle ve sarîh bir lisanla huzurunuzda bu borcu da ifa edeyim.

Son günlerde kongremizin toplandığı günlerde sayın bakanımızın bizim bu günkü kültür ve terbiye durumumuz hakkında vermiş olduğu izahattan dolayı o gün vesile bulup arz edemediğim samimi teşekkürümü burada kendisine açık yürekle arz etmekte zevk bulurum. İptida onu söyleyeyim. Hakka hürmet eden bir adamın diğer bir vazifesi vardır. O da memleketimizin gecirmiş olduğu bin bir türlü sıkıntı içinde nasıl çalıştıkları, nasıl bir çok didişmelere, bir çok feragatin icablarını karşılamak için gayret ettiklerini bildiğim maarif arkadaşlarıma gönülden gelen sevgilerimi söylerim.

Arkadaşlar; bütün bunlardan sonra maalesef bu gün sizin huzurunuzda yeni sevdeler sövülecek bir mevkide değilim. Bilirsiniz ki bu yüksek kürsüde sizin ünlü huzurunuz karşısında Türkiye irfanı namına bir kaç defa lâkırdı söylemiş bir arkadaşımı. Bu gün yeni bir şey söylemeyeceğim. Çünkü maalesef eski davalar, eski teessürler hepsi yerli yerinde durmaktadır. Binaenaleyh karşınızda söyleyeceğim söz eski mevzuata kemali samimiyetle rücu'dan ibaret bulunacaktır. Arkadaşlar, müsaade buyurunuz evvelâ tuhaf göreceğiniz bir sözle lâkırdıma başlayayım.

Arkadaşlarım, bu asırda ilk itirazım Kültür bakanlığı sözünerdir. Çünkü bizim gibi en büyük, en medenî gayeleri istihdaf ederek onlara doğru bildiğiniz adamlarla atılmış bir heyetin şimdi (edukasyon nasyonel, yani millî terbiye) diye

takib edeceği bütün faaliyetlerin ancak bir küçük özünü kültür teşkil eder. Binaenaleyh bu inkılâb memleketinin havası içinde maarifin bence millî terbiye mefhumunu tamamen kavrayan ve doğrudan doğruya millî terbiye mefhumunun bütün icablarını ihate ve tatbik edecek olan bütün o namı serefle taşıyan bir tabir olmak mecburîyetindedir. Bana bunu sorabilirsiniz. Millî terbiyeden ne anlıyorsunuz? Arkadaşlar vaktile bizim buradaki maarif faaliyetimizin şiarını bu kelime teşkil ettiği zaman bundan muasır medeniyetin, muasır ilmin, muasır felsefenin anlamı manayı istizah etmek üzere ben Maarif vekâletinde çalışan arkadaşlarıma gitmiş, bu düsturu ihate ettiği manayı istizah etmiştim. O zaman görmüştüm ki bu düstur çok vuzuh içinde çerçevelenmiş bir mana ifade etmiyor! Şu halde millî terbiye ne demek olabilir? Sizinle beraber bunu tetkik edelim. Bunun bir manası Türklerin ötedenberi gerek cismanî hayatta, gerek fikrî mevcudiyetinde, gerek ahlakî, manevî varlığında kendilerine mahsus bir takım umdeleri mevcuttur. Onun heyeti mecmuası millî terbiyeyi teşkil eder diye mütealea edilebilir. Maarif vekâletinin böyle bir noktaî nazarı yok. Bizim şimdiye kadar garp medeniyetinde, Amerika'da, kendi mesaimizde gösterdiğimiz ve gerek şahsî hayatımız için ve gerek ulusal hayatımız için faydalı ve zarurî bulunduğumuz elemanların heveti mecmuasından çıkan bir sentes manasıdır. Hem maziden bir esas olan, hem istikbalî göz önüne alarak bu günkü muasır medeniyete pozitif terakkiler içinde yürüyen bir düstur diye kabul edilmek lâzımgelir. Bu da teessüs etmiş midir?

Bizim ünlü mazimize vakıf olacak ve geleceğimize şeref verecek bir kuvvetle tatbik edebilecek adamlar ancak bu irfanla, fikirlerle mücehhez olabilen kimselerden ibaret olacaktır. Belki buyurabilirsiniz, malûmu ilâm ediyorsun, bunu bilmiyor muyuz? Bildiğinize çok hürmetle kani olduğum için hatırlarınıza getirmeği ve bunun zımında lâzımgelen meseleleri açmağı tasavvur ettim.

Baylar, bizim maarif hayatımızda irfan hayatımızda, sanat hayatımızda iki büyük devre ayrılabilir, iki büyük bölüm tefrik edebiliriz ve Cumhuriyetin yalancıkıktan olmayan hakikî feyzini burada görebiliriz.

Bir tanesi Cumhuriyetten evvel yayılmış olan maarif telâkkisi, diğeri de Cumhuriyetten sonraki maarif telâkkisidir.

Bunlar neye benzer bilir misiniz? Zannedirim bir daha izah etmistim. Bu misal bana şunu hatırlatır: Bilirsiniz ki bizde tababet diye bir şey teşekkül etmezden evvel üfürükçülük, muskacılık vardı. Fakat memleketin bu günkü maarifi, bu günkü yekazası o dereceye geldi ki artık üfürükçülük yoktur, tababet vardır, yani yeni

ilmin, yeni irfanın, yeni aklın ve yeni fennin idaresi dairesinde bir tababet ilmi mevcuttur. Aynı zamanda Yenici diye bir teşkilât vardı. Bunu kaldırdık. Onun yerine bambaşka bir teşekküle sahib olduk. Cumhuriyetten evvel ve Cumhuriyetten sonraki maarifte, üfürükçülük ve yeniciliğin kaldırılması gibi bir mantalite farkı vardır. Muzaferiyeti medeniyeyi ihraz etmiş olan heyetin içerisinde maarif davasını, bir ilim meselesi, muasır ilim meselesi olarak mü-talea etmek lazımdır. Onun için tekrar bu davam üzerinde mü-talealarımı arzedeceğim. Biliyorsunuz ki terbiye denilen büyük mefhum bir defa insanın cismanî, bedenî hayatı hakkında, sanîyen fikrî hayatı hakkındadır ve nihayet ahlâkî, manevî hayatı hakkındadır. Bir zamanlar bizim memleketimizde bu fikirler yoktu. Hepimiz, memleketimizde bedenî terbiye mevcut olmayan bir devrin çocuklarıyız; şimdi bu kadar mühim olan riyazatî bedeniyeye bu kadar kıymet veriyorum. Maarif bakanlık arkadaşından ve bütün memleketten sormak istiyorum. Acaba bu vaki olan hizmetimin, külfetin verdiği netice nedir? Bizim bu kadar terbiyeî bedeniyelerine itina etmemiz lâzımgelen anasır, adalâtile, efali hazmiyesile, efali zihniyesile, kuvayı hayatiyesile sizden, benden daha verimli bir halde midir? Memleket-te senelerdenberi, memleketin terbiyesine ve hareketi hayatıyesine alâkadar olmuş bir çok doktorlarla konuştum. Hepsini söylemişlerdir, hepsi kuvayı bedeniyemizi israf etmekte olduğumuzu söylemişlerdir. İhtimal ki şu muhterem heyet içerisinde memleketi feyizlerle, faaliyetlerle kuvvet vermiş olan arkadaşlardan da bunu bendenize tekrar etmiş olanlar mevcuttur.

Fikrî hayata geliyorum. Orta tahsilin sonuna kadar olan devreye gelelim. Biz bu gün lâik, Cumhuriyetçi yani vaktile bir şairimizin dediği gibi «Gökten hiç bir şey dilenmeyen» pozitif, hakikati gören, hakikati arayan, hakikati seven ve onu bulmak için hiç bir gayretten çekinmez ve bu gayeyi takib eden adamlarıdır. Orta mekteb, lise tahsili sonuna kadar yetiştirdiğimiz gençler de en büyük, şayanı dikkat evsafı fikriye nedir? Bu adamlar hakikaten kendilerine mevdu olacak vazifeleri yapabilmek için lazım olan teçhizata malik olmakta mıdır, değil midirler? Bunu bilmemiz lazımdır. Ben dikkat ederim, ekseriya maarif meselelerini ecelediğimiz zamanlarda mekteblerimizden adedinden, devamdan, talebe miktarından, bahsediliyor. Hiç şüphe yok ki bunlar çok kıymetli ve hakikaten teşekküle değer malûmatdır. Fakat bütün bunlar sorduğum suallere cevap vermek itibarile haizi ehemmiyet-tir. Fırkamız bütün prensipleri noktai nazardan zarurî tanıdığımız, iman ettiğimiz temel diye koymuş olduğu prensip yetiştireceği insanın kıymetî zihniyesi, kıymetî ahlâkiyesi ve kıymetî cismaniyesi ne nisbettedir? Buna cevap veril-

melidir. Bu sualin cevabı mühimdir ve bu suale cevap verildikten sonradır ki hakikaten maarife yeni bir istikamet vermek lâzımgelir. Bana sorarsanız sayın Başbakan burada aynen şu şayanı dikkat bir lâkırdıyı söylediler. Biz en müşkül bir hareketi yapmak için kendinizde kuvveti kalb görür, en büyük ve en zor işleri başlarız, fakat 25 gün şuradan bir kova su çekeceksin deseler yapamayız. Bu ne demektir. Bunun manası Türkiyede bu gün insanların terbiyeî maneviyesinin, terbiyeî ahlâkiyesinin en mühim unsurlarından birisi sayılmak lâzımgelen seciye hasleti bulunmuyor demektir. Bu olamazsa ve bunun caresi bulunamazsa o vakit takibine girişmiş olduğumuz davayı medeniyeyi itmam etmeğe de imkân yoktur. Bu kadar münevver, bu kadar samimî bir heyetin önünde bu kadar esaslı bir dava mevzu bahis olurken hakikat haricine hiç bir suretle söylenemez. Binaenaleyh ben de hakikati bildiğim gibi arzedeceğim. Şu halde demek oluyor ki Türkiyede bu günkü dava yalnız çocuk okutma davası değildir. O sebebledir ki bir çok defa huzurunuzda tekrar etmiş olduğum esas bu gün gene söyleyeceğim. Türkiyede maarif plânı lazımdır. İrfan seferberliği lazımdır. Eğer alelade yani yevmî çapacur, sünepe bitik, yorgun, tedbirler altından kalkınarak bu heyeti içtimaiyeye, bu heyeti içtimaiyenin inkılâplar vesilesile cephe almış olduğu gayeye mutabık istikamet veremezsek şu halde mesele yoktur.

Maarif plânı ne demektir arkadaşlar, memleketimizde muhtelif seneler içinde zaman kompartmanlarına nasîl iktisadiyatımızı takdim etmişsek on - 5 senelik plânı, Türkiyenin bütçe kabiliyeti bu günkü mevcut irfan kontenjanını muhtelif sahaları pozitif surette tayin ederek bizim on sene zarfında veyahud beş sene zarfında ne kadar doktora ve ne kadar profesöre, ne kadar hukukçuya ilâ... ihtiyacımız olacağını binaenaleyh birinci dereceden, ikinci dereceden, birinci kabiliyetten, ikinci kabiliyetten ne kadar azamî, asgari hadleri tayin etmeyi; memleketin irfan müdafaasında; mevcudiyet müdafaasında, siyasî müdafaasında her safhasında birinci plâna geçirmek mevkiinde bulunacağız. Takribi bir hesaba bunu tayin etmek safhasındayız ve mecburiyetindeyiz. Ondan sonra zaten az olan kuvvetlerimizi bosuna israf etmek sahravi kebirî bir bardak su ile, yere değmeden tebahur edecek bir miktar su ile sulamağa benzer.

Kudretlerimizin hakikatını, takib ettiğimiz gayenin icabatını hem bilerek, hem hakikati tanıyarak hiç bir zaman ülkücülük kuvvetinden kaybetmeden mütemadiyen münevver bir adam gibi hareket etmek mecburiyetindeyiz. Maarif plânı hututu umumiyesinden anladığımız budur. Memleketimizde meslekî terbiyeye sahib olanlar umumî ve esasî eğitimen, umumî ve esasî terbiye görenler de meslekî bilgi bakımından

çok eksiklikli ve çok delik deşikli vaziyettedirler.

Şöyle böyle malûmat edinmiş olanlar hayatlarındaki faaliyetlerini müsmir kılmış olurlar. Fakat Ankara şehrinin plânları yapılmadan evvel bildiğiniz kurma karışık müşevveş vaziyetten, miskin vaziyetten nasıl plânla kurtulmuşsak maarif sahasında da plânı, haritayı öne alarak yürümemiz lâzımdır. Bu noktayı bir çok arkadaşlar gibi ben de izah ettim. Çok sayın vekilimiz tarafından nihayet karib bir atide bu plânı bize getirecekleri vadini alarak sevinmiştim. Fakat henüz görememekle müteessirim. Arzettiğim noktai nazardan, saniyen o noktai nazarı tatbik sahasında, maarif sahasında başka türlü yürümek zorluğundan, sıkıntısından kurtularak vekâletin tasarlanmış bir plânı mevcut mudur? Bakandan bunu samimiyetle rica ederim.

Arkadaşlar dava bununla da bitmedi. Türkiye'de bir de irfan seferberliği lâzımdır. Bu irfan seferberliği Başbakanın hava müdafaası davasında söylediği gibi, tahminime göre Hükümet bunu kendi vesaitile icra ettirebilir. Fakat Türkiye irfanında demin arzettiğim vehile, muayyen zamanda mahalleri dahilinde iptidai halk için alelâde bildiğimiz, klâsik ve ötedenberi tadad ettiğimiz müesseselerde dura dura adeta örümcek bağlamış, pas tutmuş fikirler dışında Türkiye ihtiyacına cevap verecek vesait baş vurulması lâzımdır. Konferans vererek, hafta yapıştirarak, radyolarla oradaki insanların en âciz tıbbi ihtiyacına, en âciz ziraat ihtiyacına, en âciz maarif ihtiyacına cevap verilmelidir. Sinemacılık ve film de mektebe ve ders kitabına taallûk etmeyecek surette hayati faaliyeti temin edebilir. Propaganda gibi, bir de irfan seferberliğinin lüzumu katisine kaniim. Şimdiye kadar Maarif vekâletince düşünülmüş bir esas varsa onun da sayın bakanın lütfen bize müjde suretinde vermesini pek çok temenni ederim.

Bütün bu temenniyatımdan sonra son bir dileğim kalıyor. Sayın ve sevgili bakanımızın gelecek sene bu kürsüden muvaffakiyetlerini daha şifa verici beyanat dinliyerek alkışlamak emelindeyim. Allaha ısmarladık arkadaşlar (Alkışlar).

BERÇ TÜRKER (Afyon Karahisar) — Arkadaşlar, sevgili sair ve edib arkadaşlarımızdan sonra bendenizin diyeceklerim biraz yavan gibi gelecektir (Gülmeler). Fakat içinize bendenizi aldığımızdanberi hissiyatımı biliyorsunuz. Bu milletin ileri gitmesini ve her millettten üstün olmasını arzu ediyorum. Binaenaleyh bir şey vardır ki bendenize dokunuyor. Bu kadar senelerdenberi niçin çocuklarımızı Robertkoleje, niçin Firerler mektebine gönderiyoruz? Niçin kızlarımızı Senjandarka gönderiyoruz? Bendenizin sayın bakandan ricam şudur ki çalışın, bu vaziyet memlekette artık nihayet bulsun. Bizim memle-

ketimizde teşkilat yapılış ki çocuklarımız yapılacak mekteplere seve seve gitsin ve seve seve okusun ve zenginler de çocuklarını hembirig, okusorda göndermesinler, Üniversitemize göndersinler. Biz memnunuz. Biz çocuklarımızı bu- rayaya gönderemiyoruz desünler ve nem de peynude yere Avrupaya paramız gitmesin. Bendeniz buna temenni ediyorum.

GENERAL AHMED YAZGAN (Urfa) — Arkadaşlar, memleketimizin irfanına verdiğimiz parayı çok az bulurum. Bununla beraber verdiğimiz paranın mukabilinde de bir fayda beklemek hakkımızdır. Malumu ihsanımız, imtihan zamanları geliyor. Bütün ailelerin kalbleri, çocuklarının sınıf geçip geçmeyecekleri hususunda çarpılmaktadır. Herkes teessürdedir. Çünkü mektebe gönderdiğimiz evlâdlarımızın neman hepsi sıfıta kalmaktadırlar. Tabii bunun esbabı mucibesini anlamak hepimizin borcudur. Bendeniz teferruattan sarfımazar ederek mekteplerde yalnız okutmanın kâfi olmayıp tabii öğretmeninin de lâzım olduğu kanaatindeyim. Kâle yekulu kabilden okutmakta hiç bir fayda yoktur. Mutlaka öğretmek te lâzımdır. Bunun için mekteplerde, kendine mahsus tabiri, denkanlıklarımızı saga, sola inhiraf ile hatadan korumak icab eder. Bu da disiplinle olur. Disiplinsizlik, gençleri başboş bırakmak demektir. Mümkün olduğu kadar asri bir disiplinle tedabiri mânia ittihaz etmek ve çocukların hatalı yollara gitmelerine mâni olmak lâzımdır. Bu disiplin işi büyük bir paraya da taallûk eden işlerden değildir. Ancak vekâletin bir talimatnamesile halledilebilecek bir iştir.

İkincisi, tahsil devresini 9 ay kabul ediyoruz. 270 gün. Halbuki okunan günler 150 belki de 120 dir. Bu kadar yüksek bir program, 270 günde başarılabacak bir iş, 120 ilâ 150 günde başarılamaz; talebenin zihnine sindirmek imkânı yoktur. Onun için Maarif bakanımızdan çok rica ederiz, bu tahsil günlerini sırf tahsile hasretsinler. Şöyle böyle bahanelerle, bir çok dahili işlerle uğraştırmayıp yalnız tahsile hasretsinler, zira program çok yüksektir, kavranması müşküldür. Benim arzum budur. Disiplin kelimesini yalnız talebe için kabul etmiyorum. Muallimler için de söyledim. Muallimler de vaktü zamanile tayin edilmeli, vaktile derslerine gelmeli, inzibat dairesinde ders okutulmalıdır. Bunlardan sarfımazar, demin Bay Fazıl Ahmed, millî terbiyenin bahis buyurdular. Bunun için mekteplerimizde hocalarımız telkinatta bulunmalı ve Cumhuriyete lâyık unsurlar yetiştirmelidir. Çünkü Cumhuriyetimizi müstakillen yaşatacaklar, bizim evlâdlarımızdır. Bunun için de Maarif bakanımızdan çok rica ederim, bunu senei dersiyeye zarfında nazarı dikkate alıp hocaları ve yedekleri vaktü zamanında tayin etsin. İnizbatın teminini ve okutma günlerinin muntazaman okut-

maya, öğretmeğe hasrımı rica ederim. Baylar! yalnız okutmakla geçen günler çok azdır. Halbuki talebeye sorarak, takrir vererek öğretmek lazımdır. Dedimmi gıoi, günler tamamen derse tahsis edilirse öğrenmek imkanı hasıl olacaktır kanaatindeyim.

MITAT AYDIN (Trabzon) — Arkadaşlarım, büyük hakikaten sayanı hürmet mütaleaları karşısında bendeniz de mütevazi bir kaç kelime arz etmek istiyorum.

Arkadaşlarımdan birisi köy hocalarımdan bahsettiler. Maarif bakanı geçenlerde köy hocalarına temas ettiler. Bu hocalar için bazı kurslar açtıklarını, hayvan yetiştirme, koyunculuk ve saire hakkında bunları ameli malumatla teçhiz etmenin köylü için faydalı olacağını söylediler. Bendeniz köy hocaları için diyebilirim ki Darülfünanın yapacağı tesir kadar aşağıdan yukarıya tesir yapmaktadırlar. Yakın zamanlara kadar dikkat edecek olursak, etrafımızda bulunan Balkan Hükümetlerinin, halkı köy hocalarının tesirile yükselttiklerini görürüz. Köy hocalarının bu hususta büyük tesirleri vardır.

Benden evvelki hatibler bir çok şeylerden bahsettiler. Bendeniz köy hocaları noktasından ve mühendislikten bahsedeceğim. Mühendis olmak itibarile memleketimizin bir çok taraflarını bilirim. Köylerimizin sıhhi meselesi pek fenadır. Evler oturulacak vaziyette değildir. Köy hocaları bu hususta ufak bir malumatla teçhiz edilecek olursa, kerpikten yapılan evlerle sıhhi vaziyet temin edilebilir. Su meselesi de böyledir. Mühendis olmak itibarile bu meslekin güç cihetlerini bilirim. Fakat bir takım ameli malumat vardır ki köy hocalarına verilecek olursa köylerimiz az bir zamanda asri bir hale, vaziyete girmelerine yardım eder. Köylerimiz için su meselesi de ehemmiyetlidir. Malûmu âliniz, dahilî Anadolu buğday ve arpa yetiştirir. Bu meselede ise suyun ehemmiyeti gayrikabili inkârdır. Halbuki bunların bir kısmı köyün civarındaki derelerden temin edilebilir. Anadoluda yaptığım tetkikat neticesinde gördüm ki babalarımız, dedelerimiz evvelce su işleriyle meşgul olmuşlar. Fakat 70 - 80 senedenberi bu, unutulmuştur. Halbuki himmetlerle, küçük teşviklerle yine bu usulün tatbikına çalışılırsa çok faydalı olur. Binaenaleyh köy hocalarını bu hususta nazarı itibare alarak ona göre yetiştirmekte fayda mülâhaza ediyorum. Bu sözlerimle nasıl ki bir az yükselerek, darülfünün işinde bir inkılâb açmışsak köy hocalarile de aşağı doğru inerek meşgul olursak onların da köylünün hayatı üzerinde çok müessir bir âmil olacaklarını anlatmak isterim.

Dr. OSMAN ŞEVKİ ULUDAĞ (Konya) — Arkadaşlar; bir saat evvel Sıhhat bakanlığı bütçesi burada müzakere olunurken, çocukların dişleri hakkında bir sual sormuştum. Halbuki

bu sualin yeri tamamen burasıdır. Beden terbiyesinden bahseden arkadaşımın sözleri beni alâ-kadar etti, söz aldım. Mekteplerde beden terbiyesi ve sıhhat meselesi mühimdir. Tahsil ve terbiyelerinden daha fazla ehemmiyet vermeğe değer... Halbuki bu gün mekteplerimizde tatbik edilen beden terbiyesi usulü, görenek tarzından ve pitidai vaziyetinden ileri gidememiştir. Hangi türlü sporlara çocukların kabiliyetli oldukları araştırılmıyor. Çocukların dişleri, sıhhatlerinin işaretidir. Çocuklar mekteplerde hasta oluyorlar, sıhhatlerine, sınıfların iyi havalandırılmasına kâfi derecede itina edilmiyor. Şimdi Maarif bakanlığı, mekteplerde sıhate karşı daha ziyade ehemmiyet versin ve daha ziyade dikkatli davranış, her çocuğun ayrı ayrı sıhhat dosyası teşkil olunsun. Mekteplerde bir çok çocuklar, mektebe tahsis olunan doktor raporundan ziyade, hariçteki mesalâ bir belediye tabibinden aldıkları raporu göstermekle beden terbiyesinden istisnaya tâbi tutulurlar.

Halbuki bunlardan bir çokları, tam bir teşhis koymaktan mahrumdurlar. Diğer taraftan Kültür bakanlığının elinde doktorları vardır. Binaenaleyh çocukları, nâtamam bir muayene ile beden terbiyesinden istisna ettirecek bir raporu nazarı itibare alması doğru değildir. Öyle talebeler bilirim ki, daima öksürürler ve etraflarına verem basilini yayarlar. Yine öyle talebeler bilirim ki tüberküloz muayenesine hiç tâbi tutulmamışlardır. Boğazında vjitasyon olup olmadığı muayene edilmemiştir. Nihayet veremlidir. Spor ancak şuurlu bir tarzda yapılmalıdır, çocuğun bünyesi iyice tetkik edilmelidir, mekteplerimize de öylece girmelidir. Bir özenme saikasıyla yapılacak sporlar, çocuklarımızı hasta ediyor ve beklediğimiz neticenin aksi çıkıyor. Bilhassa mektepte tüberkilos meselesine ehemmiyet vermek lâzımdır. Halbuki bu nesil çocukları, harbi umumide askerlik etmiş ve mısır koçanile beslenmiş olan neslin çocuklarıdır. Binaenaleyh çocukları, mecburî muayeneye tâbi tutulmadıkça ve onların sıhhatlerine, bedenî kabiliyetleri ölçülmedikçe spor derslerine devam etmemeleri gerektir.

Bu işlerle uğraşmış bir adam sıfatile diyorum ki, mekteplerimizde bir tetkik yapılsa çok tüberküloz görülecektir. Bunlar insanları cılız bırakır ve bilhassa bunu taşıyan anasır, istikbalde ırkı tahrib eder. Onun için bu sene mekteplerde doktor adedini artırarak ve bunlara kuvvetli teşhis vasıtaları vererek spora gidebilecek talebelerin bir sıhhat cüzdanına malik olmalarını dilerim.

SADRI MAKSUDİ ARSAL (Giresun) — Sayın arkadaşlar; bundan iki sene evvel büyük umudlarla eski darülfünunu ilga ettik ve yerine Üniversiteyi kurduk. Bu kararı tahakkuk ettirme vazifesini Kültür Bakanlığına yükletmiş-

tik. İki yıldanberi İstanbul Üniversitesi yeni esaslar üzerinde işlemektedir. Bu yeni esasların, yeni teşkilatın bazı hususiyetlerinden biri, bir çok derslerin yabancı profesörler tarafından yabancı dilde yapılmasıdır. Fakat bu, biricik hususiyeti değildir. Diğer hususiyetleri de vardır. O da: Darülfünundaki tedrisatın Avrupa darülfünunları tedrisatının seviyesinde bulunmasını temindir. Kültür bakanına doğru soyleneceğim sual şudur: İki seneden sonra İstanbul Üniversitesindeki okutmaların neticesi, verimi nedir? ve bu okutmalar, matlub istikamette cereyan ediyor mu, etmiyor mu Yoksa istenilenden daha fazla mıdır, daha az mıdır? Bu hususta malumat vermelerimi rica ediyorum. Ben İstanbul Üniversitesi ile temastayım. Kendi intibalarım çok müsaide olabilir. Ben ferdi intibalarla iktifa etmek istemiyorum. Kültür bakanlığı tarafından objektif bir surette alınan umumî netice nedir, intiba nasıldır?

İkinci sualım; iki sene evvel Üniversite için yabancı profesörleri davet ettiğimiz zaman iki gaye istinad edilmişti. Biri, ilim ve irfan seviyemizi seri bir surette yükseltmekti, kendi vasıtalarımızla gidersek 10 senede yapabileceğimiz bu seviyeyi, bu ecnebi profesörleri vasıtasile 3, 4 senede yapmaktı. Bu husustaki neticeler nedir, müsbet midir, menfi midir?

Sonra, bu profesörler getirileceği zaman bir çok itirazlar yapılmış ve denmişti ki, memleketimizde yabancı usanda tedrisat yapılması, haysiyeti milliye ile kabili telif midir? Denmişti ki kabili telhîr. Çünkü memleketin irfanı için bunların gelmesi lazımdır. Onun üzerine dediler ki bu yabancı profesörler, millî dilimizi 3 sene zarfında, 5 sene zarfında öğrenmeğe mecburdurlar. 3 sene zarfında, 5 sene zarfında bu profesörler, millî Türk lisanile ders vermeğe mecbur olacaklardır. Bu hususta ne yapılmıştır, millî lisanımız öğrenilmiş midir, türkçeleri ne dereceye kadar ilerlemiştir?

Üçüncü mesele.. Geçen sene ve ondan evvelki seneler bazı arkadaşlar tarafından temas edilmişti. Benim de iştirak ettiğim bu temenniler biliyorsunuz arkadaşlar, malûm şeylerdir. Tekrar etmek kabilinden oluyor. Nutuk irad edecek değilim, yalnız sualle iktifa edeceğim.

İtiraf edersiniz arkadaşlar, bir milletin irfan seviyesinin yükselmesi için en mühim vasıta mekteb, mektebten de belki daha mühim arsulusal kıymeti haiz olan eserlerin millî dile tercüme edilmesidir. Bu gün Eflâtun, Aristo; Farabînin eserleri bütün büyük milletler diline, hatta büyük değil; 2 milyon nüfusu olan Finlandiya diline bile çevrilmiştir. Bizim dilimize bu eserlerin çevrilmesi için Maarif vekâleti ne gibi tedbirler almıştır ve almaktadır? Bu, yeni bir mesele değildir, her sene tekrar edilen meseledir. Ben üç senedenberi söylüyorum. Bunun için, her halde

bir tedbir alınmıştır. Başka bir sual: Geçen sene Bay Özmenden evvelki vekil, münterem ilim ve zamanında bizim orta tedrisatımızın halını çok karanlık ve recî gösteren bir tablo yapmıştı ve orta mektepler hakkında yapılan bu tablodan sonra bir arkadaşımız; demek ki bizde orta mekteb yok diye bağırды. Acaba bu günkü Kültür bakanı bu şekli isyan için bir çare düşünmü mü? ve ne gibi tedbirler aldı? Bu seneki tablo, geçen senekinden ne derece farklıdır? Lütfen bannlara cevap versinler.

İSMAIL KEMAL ALPSAR (Çorum) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Söz vekilindir. Sonra söylersiniz?

İSMAIL KEMAL ALPSAR (Çorum) — Bendeniz de soynuyeyim, nepsine biruven cevap versinler?

MAARİF VEKİLİ ABİDİN ÖZMEN (Aydm) — Soylesinler, sonra soynuyeyim.

BAŞKAN — Buyurunuz.

İSMAIL KEMAL ALPSAR (Çorum) — Sayın arkadaşlar; kırk bin koyumuz var. Bunun nepsine muallim bulmak ve millî irfanı yaymak çok müşkuldür. Buna karşı bendeniz bir şey düşünüyorum. Daha az masrafla daha çabuk maarif yaymak için bir kaç koyun ortasında bir leyli mekteb yapsak... (Gurultular) Müsaade buyurun... O mektebe çocukları alsak, koydaki yiyecekleri her ne ise, bulgurunu, mercimeğini, tarhanasını getirsek. Bu suretle tahsil edenlerden iyilerini seçsek, daha yüksek tahsil gördürsek, bunları da, az bir maaşla kendi koyune göndersek. Bu suretle az bir masrafla bığıyı yaymış oluruz. Bunun için Maarif vekili ne düşünüyor, Maarif vekâleti bu hususta tetkikat yapmış mıdır?

MAARİF VEKİLİ ABİDİN ÖZMEN (Aydm) — Sayın arkadaşlar; bu kürsüden gerekse vekâletin bütçesine gelindiği zaman, gerekse ondan evvel arkadaşlar tarafından Maarif işlerine - şimdilik kültür demiyeyim, belki kültür lâfını konuşmadan evvel müsaade etmezsiniz - maarif işlerine temas olundu. Bu mütalealara kısaca cevaplar arzedeğim:

Hüsnü Kitabıcı arkadaşımız, mekteplerin hepsinde feragati nefis ve meslek aşkının uyanırılması lâzımdır diye buyurdular. Esasen bu gün Maarif vekâletinin kabul ettiği edükasyon programının hututu esasiyesinden başlıcaları, bunlardır ve esasen milletimiz feragati nefis sahibidir ve meslek aşkını kavriyarak tahsilini ikmal eder. Türkün yaptığı her iş göz önüne getirilirse bunlar, mekteplerimizde tahsil edip çıkan çocukların ne kadar feragat sahibi olduklarını ve ne dereceye kadar meslek aşkile yetiştiklerini gösterir (Bravo sesleri).

Bay Halil Menteşe, muallimler arasında komünizm cereyanı olduğundan bahsettiler. Bizim,

aded itibarile hiç bir vekâlette bulunmayacak derecede fazla memur ve muallimimiz vardır. Bu gün Maarif vekâletinin emrindeki muallim ve memur adedi 18 - 19 bine varır. 18 - 19 bin kişi içinden yedi kişi, çıkıpta her hangi bir cereyana kendilerini kaptırmışsa, aded itibarile pek fazla ve memleketin okumuş ve okumağa hevesli bir zümresinin hepsini birden bunuala şaibedar kılmak, ne dereceye kadar doğrudur?.. Esasen mekteblere ve muallimlere daima yaptığımız tamimlerde, bu nazik mesele üzerinde çok durmalarını tenbih etmişizdir. Sonra bir fikirden bahsedebilmek, onu boğabilmek, ancak onu bilmek ve fena noktalarını görerek onun aleyhinde propaganda yapmakla kabildir. Filhakika bir muallimin komünizme aid bir meseleyi veya bu hususta yazılmış bir kitabı okuduğu görülebilir. Bunu okumasile, onun mutlaka fena bir fikri olduğuna hükmetmemelidir. Belki, aleyh-teki sebepleri, cereyanları aramak için okuduğunu da kabul etmelidir (Bravo sesleri).

Sırrı İçöz arkadaşımız, tiftik işine temas buyurdular. Filvaki bizim kız enstitülerimizde umumî sanatlar arasında bir de yün iplik ve saireden kadımların kullandıkları örmeleri yapmak vardır. Bu gün de bu enstitümüzde bu iş yapılıyor. Bir zamanlar burada mevcut olan bir Alman kadın mütehasısı, ben bunu tiftikten de yapacağım demiş ve yapmış. Fakat malûmunuzdur ki, bizim enstitülerimiz her hangi bir sanati icrada, cari olan ve olabilecek olan bir iş üzerinde yürüyebiliyorlar. Terakki etmemiş bir işi, terakki ettirmek vaziyetinde değildirler. Onun için ancak profesör ve muallim bulunursa, bu tiftiği örmeyi öğretecek, ve kadımların öğrenmesine çalışacak ve fazla talib olursa o vakit inkişafına uğraşacağız. Bizim enstitüde yaptığımız, hemen hemen kızların isidir. Yani kızlardan birisi kendine mahsus bir işi yaptırmak isterse onu getirebilir. Kızlarımızdan birisi tiftiği getirerek, ben bundan iş yapacağım dediği zaman onu da mütalea ederiz. Yeter ki oraya devam edenler, bu sanata heves etsinler.

Tarık Us arkadaşım, makam tahsisatlarına temas buyurdular. Filvaki son zamanlarda gazetelerin fazla dedikodusuna uğramış olan bu işi, huzurunuzda şöylece kısaca arz etmek isterim: Biliyorsunuz ki ilk tedrisat işi, vekâletin işi olmaktan geçen sene çıkarılmıştı ve Fırka grupuna havale buyurulmuştu.

Memlekette mevcut olan ilk mekteb adedini ve okuyan çocuğun azlığı filvaki bir Devlet işi idi. Grupa verildi. Grup toplandı ve bunun için kararlar aldı. Bu kararların en ziyade istihdaf ettiği şey, ilk mekteb işini ve bilhassa idarei hususiyenin tesviye kabiliyetini halletmek idi. İdarei hususiyenin malî işlerle uğraşan Grupun seçtiği bir komite, bu makam tahsisatına temas etti. ve bir temennide bulundu. Dedi ki: İdarei

hususiyelerin kavileşebilmeleri için makam tahsisatı kaldırılmalıdır ve bunu kaldırmak için yerine muvafık bir usulü de Maarif vekâleti bulmalı ve bir kanunla tekli etmelidir dedi. Şekil, bu idi. Bu, Grupun heyeti umumiyesinin tasvibi-ne iktiran ettikten sonra Meclis dağılacığı günlerde ikinci bir karar ittihaz etti. Fakat bu karar Heyeti Umumiyege gelemedi. O da kaldırılması muvafık olur temennisini gösterdi. Sene başında Dahiliye vekâleti, meselenin esasen farkına varılmadan, bu temenni, Grup heyeti umumiyesine gitmiş mi, gitmemiş mi diye bilinmeden bunu vilâyetlere gönderdi. Onlar da mademki Grupun heyeti umumiyesine iktiran etti; her halde gelecek sene kanun da yapılacaktır, diyerek makam tahsisatlarını kaldırmağa tevessül etmişler. 1935 bütçelerine koymamışlar. Fakat esasen bu iş, bir kanun sevk edilerek halledilecek bir iştir. Kanun olmadan, tahsisatı çıkarmak, doğru değildir. Onun için Dahiliyenin dikkat nazarını çekti. Onlar da, filhakika kanun gelmeden bu işi bırakmak doğru değildir, biz bunu bir bilge olarak gönderdik, dediler ve vilâyetlere emir verdiler. Fakat görüyoruz ki, bu emir gidinceye kadar bir çok vilâyetlerin meclisi umumileri, bütçelerini ikmal ederek makam tahsisatlarını koymamışlar. Makam tahsisatını koymak için ya munzam bir tahsisat alacaklar, yahud münakale yapacaklar. Bunlar hakkında da icab eden tedbirleri almak için kendilerine emir verildi. Makam tahsisatının asılma gelince: Gerek ilk mekteb başmuallimlerine ve gerekse müfettişlere verilen makam tahsisatının yekûnu 473 bin lira tutuyor. Filvaki vilâyetlerin verdiği bu para 57 vilâyete yahud bütçeleri nisbetinde taksim edilirse, büyük bir rakam değildir. Yalnız bu kalkar mı, kalkmaz mı ve kalkarsa kanunu nasıl yapmalı diye biz tetkikat yaptık. Bu tetkikat neticesinde şu vaziyet karşısında kaldık: Makam tahsisatı denen şey, bir kanunla ilk mekteb muallimlerinden, bulunduğu mektebin baş muallimliğini yapan kimselere verilen bir idarî ücret olarak tavsif edilmiştir. Bu idarî ücret makam tahsisatıdır. Bunu fevkalâde bir zam gibi önümüze alarak mülâhaza ettiğimiz zaman kaldırılmı dedik. Fakat kaldırılınca ne yapmak lâzımgelcek? Her mektepte 3, 4, 5 tane ilk mekteb muallimi ve her birinin üzerinde bir sınıf olduğunu göz önüne getirerek bunların içinden bir tanesine diyoruz ki; aynı zamanda sen bu mektebin idarî işini deruhde et, sana munzam olarak 10 - 15 lira gibi ücret verelim. Eğer biz bu ücreti o zate vermeyelim dersek, o muallimlerden hangisi, ben hem dersle meşgul olur, hem de idarî işi yaparım der? Ve dersten maada bir takım kırtası, idarî işleri üzerine alır. Eğer böyle bir şekil düşünürsek oraya müstakillen bir çevirgen koymak lâzımdır. Ben yaptığım şöyle bir hesab-

la, şu neticeye vardım: Bizim bu gün idarî ücret vererek istifade ettiğimiz adamların aldığı ücret yekûnu 473 000 liradır. Halbuki ayrıca birer çevirgen koyacak olursak 796 000 lira vermek mecburiyetinde kalacağız. Bunu düşündük ve dedik ki; yine icab ederse grupta geldiği zaman etraflıca arzederiz, zaten henüz kanuniyet kesbetmemiştir, bizim bu izahatımızı nazarı dikkate alarak bunun büyük bir şey olmadığına kani olur, dedik. İdarî işlerin vaziyeti bundan ibarettir. Bu işi daha pekiştirmek için niyetimiz, kanunun o maddesini tefsir için Heyeti Celilenize bir tefsir sevkettik. Yüksek Heyetnize gelecek tefsir üzerine muhik olan ciheti bulunur da kanunileştirilirse mesele tamamen ortadan kalkacak ve alacak, almayacak zehabından da kurtulacaktır. Tefsiri sevkettikmekteyiz.

Fzıl Ahmed arkadaşımıza, gerek hemmeslekleri olan maarifçiler hakkında, gerek benim hakkımda gösterdikleri itimattan dolayı teşekkür ederim.

Kültür kelimesine temas ettiler. Bu kelime, (Edukasyon nasyonal) daki (Eduksiyon) kelimesinin tam mukabili midir, değil midir?

Bu meseleyi, öyledir veya böyledir diye huzuru âlinizde müdafaa edecek değilim.

Söyledikleri gibi bu iş maarifin eski dertlerinden değil, yeni bir işidir ve bu yeni işi salâhiyetar olan Türk dili tetkik cemiyeti ve diğer makamlar ki, terimleri, Hükûmet teşkilâtının ne gibi isim alacağını tesbit edeceklerdir. Bunu tesbit ettikleri zaman tabii etraflı görüşler üzerinde hareket edeceklerdir. Fakat zannediyorum ki, kültür deyince, bilgi, bir sınıf bilmek manasını anlamayacağız. Kültür deyince tam edukasyon nasyonaldaki edukasyon kelimesinin mukabilini anlayacağız. Böyle anlarsak mesele yoktur, zannedirim ki, öyledir de.

Cumhuriyetten evvelki ve sonraki maarif işine temas ettikleri zaman, bu günkü çocuklarını kendi yetiştirdikleri zamanı düşünerek ne dereceye kadar vazih noktalar da tefevvuk ettiklerini veya geri kaldıkları noktayı işaret etmek istediler.

Beden işlerinde, fikri yükselişte, ilmi bilgilerde bu güngü okumalar acaba ileride midir, geride midir? diye sual buyurdular. Ben diyorum ki, bu gün burada toplanan ve memleketimizin mukadderatını eline alan büyük zevat, yani biz yaşlı adamlar, pek büyük mekteplerden çıktık, elyevm, içinde bulunduğumuz yer dahi büyük bir mektebdir. Biz kendimizle bu gün mektebde okuyanları ölçebilmek için, bizim yaşımıza kadar gelecekleri görebilmemiz lâzımdır. Bizim mektepten çıktığımız zamanı da göz önüne getirmek, düşünmek lâzımdır. Ben liseden çıktığım zaman bu günkü lise mezunları kadar bilgili değildim. Beden terbiyesi üzerindeki bilgilerimiz de o nisbette azdı. Hem o zaman bu kadar mefkûre sahibi de değildik. Ben, tarih ve Türkiye Cümhu-

riyetinin akışından bahsederken, işlerimizi hiç bir zaman, sakıt Osmanlı importorluğu ile mukayeseye kalkışmak istemem. Filhakika, Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı imparatorluğu üzerinde kurulmuş ise de ondan ayrı ve kendine mahsus vasıfları vardır. (Alkışlar).

Binaenaleyh, mekteplerine de kendi görüşlerine göre, kendi programlarına göre bu vecdeleri vermiş ve ona göre yürütmekte devam etmiştir.

Beden terbiyesi için ihtimam ettik. Hatta şimdiye kadar mahreci malûm olmayan beden terbiyesi muallimlikleri için Gazi enstitüsünde bir beden terbiyesi muallimliği şubesi açtık. Burada üç sene tahsilden sonra içinde bulunduğu sene ilk mezunlar olarak 20 kişiyi mekteplerimize beden terbiyesi muallimi olarak vermekteyiz. Zaten her hangi bir dersi iyi okumak ve o ders üzerinde düşünmek için, ilk akla gelen muallimdir. Muallim üzerinde ihtimamla hareket etmeğe karar verdik. ve aynı zamanda teşkilâtımızda bir beden terbiyesi müdürlüğü ihdas ettik. Yeni gelecek ufak bir teşkilât kanununda onu da müzakere edeceğiz. Bu işle uğraşacak yalnız müfettişler değildir. Memleketin umumi beden terbiyesile alâkadar olacak ve jimnastik içinde vekâletle daima temas edecek mütehassıslar getirmek suretile de enstitüde muallim yetiştirmek istiyoruz. Beden terbiyesi için bir komite topladık. Onlara güzel bir talimatname hazırlattık. Orada inzibatî işleri nazarı dikkate aldırarak programı hazırlattık. Fakat bu müdüriyetin teşekkülü pek yakın olduğu için, müdüriyeti teşkil etmeden evvel tamimi veremedik.

Diğer taraftan beden terbiyesine her dersin fevkinde bir ehemmiyet verdik. Bu seneye kadar beden terbiyesi denilen ders, mekteplerde numaralar üzerinde müessir olamazken bu seneki yaptığımız imtihan nizamnamesile beden terbiyesi, resim, elişleri gibi derslerin terfii sıfta müessir olacağını gösterdik.

Şunlar gösteriyor ki, beden terbiyesi işinde Maarif bakanlığımız lâzımı kadar çalışmıştır. Filvaki İktisad vekâletinin olduğu gibi pek müsbet işler üzerinde olmadığından öyle gösterici değildir ve nafra işlerinde olduğu gibi beş senelik diye bir program yapılmamıştır. Fakat bu sene kabul buyurulan Parti programında, maarif plânma işaret edilmiştir. Maarif plânının esası, ilk tahsil ile başlayacaktır. İlk tahsil işini tesbit ettikten sonra üzerinde diğer binaları kuracaktır. Bu meseleye bu gün tekrar başladık. Hususî komisyon, Parti komisyonu bunun üzerinde uğraşmaktadır ve plân temellerini kurmak için tedbirler almaktadır. Tabii plân yapılırken de mekteplerin maddi ve manevî cihetlerine temas edilecek; bina, vesaiti derisiye, muallim adedi nasıl olacak? Bunlar tesbit edildikten sonra amaç esasen parti progra-

mında tayin edilmiş olduğu için ona göre de programlar tanzim edilecektir. Bu gün münferiden her noktada azla çoğu görmek, üzerine işler müesses olduğu burada ben de alenen arzede bilirim.

Meslek adamlarının bilgi ve kudreti meselesi... Filhakika, bu, üzerinde çok durulacak bir noktadır. Bu işi orta mekteb muallimleri hakkında muhtelif vesilelerle burada huzurunuzda arz ediyorum. Biz elimizdeki muallimlerin her hangi bir sınıf için olursa olsun tam ve mütekâmil olduğunu iddia etmiyoruz. Onun için yetiştirdiğimiz muallimlerle değiştirilecekler olabilir. Bu iş üzerindeyiz. Hepimiz biliriz ki, ilk mekteplerde istihdaf ettiğimiz şartların dununda muallimler aldık ve kanunlar çıkardık. Çünkü meslekte ihtisası kâfi adam bulamamış tık.

Mektebler kâfi gelmez ve bilhassa mektebten çıkan çocuk okuduğunu unuttur gibi düşüncelerle umumî kültürün seviyesini muhafaza etmek, yükseltmek için mekteb sonu teşkilâtına ehemmiyet vermek pek lâzımdır. Bilhassa bunun üzerinde Fazıl Ahmed çok güzel izahat verdiler. Biz de mekteb sonu teşkilâtının ehemmiyetli bir şey olduğunu kabul ediyoruz. Mekteb sonu teşkilâtını idame ettirmek için köylerde okuma odaları tesis ediyoruz ve onlara meccanen kitab göndermeğe çalışıyoruz. A ve B kursları diyerek mekteb muallimleri tarafından tekrar kurslar açılıyor ve onlar mektepten çıkmış olanlar A kursuna alıyorlar ve okumalarını ilerletiyorlar, hiç okuma bilmeyenleri de okutuyorlar. Bu suretle çalışılmaktadır. Bu yönde halkevlerinin bize gösterdiği muzaheret ve memlekete yaptığı hizmetler büyüktür. Zannedirim, Fazıl Ahmedin suallerine cevap vermiş oldum.

Keresteci oğlunun bahsettikleri ecnebi mekteplere gelince...

BERÇ TÜRKER (Afyon Karahisar) — Türk-ker!

MAARİF BAKANI ABİDİN ÖZMEN — Afedersiniz, bilmiyorum. Fakat öz adınız da budur.

Bizim memlekette filhakika bir kaç ecnebi mektebi vardır. Listesini burada arz etmeğe lüzum görmüyorum ve bu mekteplere çocuklarını gönderenlere karşı da bir şey diyemem. Mektepleri kanunu mucibince lâzımgelen şartları kabul etmiş ve bir müessese olarak kurulmuşlardır. Biz de o kurumları kabul etmişiz. Talimatnameleri yapılmış, biz de onları tasdik etmişizdir ve oralarda millî kültürü verebilecek şekiller husule getirmişiz, muallimler koymuşuzdur. Onun için oraya çocuğunu verib vermemesi bizim için düşünülecek bir cihet değildir. Yalnız bizim tesis ettiğimiz bir çok liseler, onların dunundadır diye hiç bir iddiada bulunulamaz; bilâkis muhik olarak söylerim ki,

ilim cihetinden bizim liseler, mevcut ecnebi liselerinden yüksektir (Doğru sesleri). Bunun doğruluğunu maarifei arkadaşlarımız tamamen bilirler. Yalnız dil cihetinden, muallimlerinin ekserisinin ecnebi olması ve bir kaç dersin ecnebi lisanı ile okutulması itibarile, biraz geri de olabilir. Fakat ilim itibarile hiç bir zaman ecnebi mekteplerden çıkanlardan kendi mekteplerimizde yetişenler kadar memlekete hizmet edenleri ben bilmiyorum. Belki vardır.

Biz de ecnebi mektebler kadar lisan öğretmeğe muvaffak oluyoruz. Şunu da itiraf ederim ki, bir çok ecnebi muallimler getiriyoruz. Onlar bu işi tam hallediyorlar. Uzakta değil, arkadaşlarımıza rica ediyorum, Ankaradaki Gazi Terbiye enstitüsünü gidib görsünler. Buraya iki ingilizce muallimi getirttik. Bunun birinci sınıfında bulunan çocuklar, hemen hemen ingilizceyi konuşur surettedirler. Bu vaziyet göğsümü kabarttı. Daha bu sene başında başladılar. Diğer mekteblerimize de iyi muallimler buldukça lisan meselesini halledeceğiz. Lisan meselesine temas etmişken şunu da arz edeyim ki, Üniversitemizde de yeni bir çok ecnebi profesörlerinin tedrisi altında bir lisan şubesi vardır. Bu şube hakkında gazetede okuduğum bir rakam, bence çok iyi neticedir. 1775 kişi imtihana girmiş, ki bunlar ecnebi muallimler tarafından okutulmuştur, bu miktardan ancak 145 i ikmale kalmıştır. Bu, her halde iyi bir neticedir. Üniversitemiz tekâmül etmektedir.

Bu gün biz nasıl ki Gembiric ve onun ayarındaki yerlere talebe gönderiyorsak bizim üniversitemiz de yavaş yavaş kendisine böyle ecnebi talebe celbedebilecektir. Getirdiği talebe de vardır. Balkan Hükümetlerinden dışçılık, eczacılık mektebimizde bir kaç yüz talebe vardır (Alkışlar).

Hatta onlar için lisan mektebinde ayrıca bir Türkçe lisan kürsüsü ihdas ettik. Bununla beraber milletler, mütekabil kültür akitlerinden vaz geçmiyorlar. Hep kültürler bu gün bir birlerinden istiane ediyorlar. Fakat bizim Üniversitemiz yükselecek, amma bir gün yine bizim Gembiricte bir çocuğumuz okumakta bulunacak. Fakat oradan da bir çocuk bizim Üniversitemizde okuyacak.

Urfa General Ahmed, bazı noktalara temas ettiler. İmtihanlardan çekilen müşkülâtı söylediler. İşte artık, gerekse Büyük Napolyona atfedilsin, gerekse edilmesin, meselenin karekteristik ciheti bunun icad edilmesindedir. İmtihan müşküldür: Bir iş için uykudan uyandırmışlar, imtihan mı var demiş? Hepiniz bilirsiniz. Demek ki imtihanda bir müşkülât var. ve her kesi korkutuyor. Yalnız bu sene çocuklar birinci hususî imtihanları geçirdikleri zaman aldığımız netice hiçte bizi meysus vaziyette bırakmadı. Biz esasen Urfa Ahmedin söyledikleri gibi mektebde yalnız konferans şeklinde programı bitirmegi de-

gil ,öğretmeği de istihdaf ediyoruz. Çünkü sene başında yaptığımız programda dersleri bir saate iblâğ etmemizin sebebi bu idi. Verdiğimiz emir, muallim bir saatin 40 dakikasını ders vermeğe hasrederse 20 dakikasını da müzakereye tahsis edeceği mahiyetindedir. Halen öyle cereyan etmektedir.

Bu günkü lâburatuar tarzlarının tatbiki da, dersleri çocuğa kafasını yormadan öğretecek şekildedir.

Tahsil günlerini biz 192 gün olarak hesap ediyoruz. Bu günleri çoğaltmak kabil değildir. Zaten bu gün çocuklara ancak bir ay tatil kalıyor, Temmuz ayı dahi kalmıyor. Yalnız ağustosta serbest kalıyorlar. Çünkü temmuzun beşinde kampa gidecek, 20 gün orada kamp hayatı sürecek, ondan sonra ancak istirahat çekilebilecektir.

Halbuki o çocuğun ikmali varsa eylülde imtihana girebilmesi için bittabi çalışması lâzımdır. Binaenaleyh, bu günkü vaziyette çocuklara bir senede ancak bir buçuk aylık bir zaman; istirahat zamanı kalıyor. demektir.

Sonra, Cümhuriyetin ve Cümhuriyet devrinin muallimlerinin en mühim vazifelerinden, vasıflarından birisi, talebelerine lâyük ve Cümhuriyete lâyük telkinatı vermeleridir. Her zaman bunun üzerinde durmaktayız.

Talebe inzibatı için biz bu sene mütemadi emirler verdik. Bilhassa bu işin üzerinde durduk. Arkadaşlardan, muallimler için bir çok şikâyetler işittim. Muallim iki üç ay gelmemiş, tabii iki üç ayda ders okunamamış. Arkasından misal de rica ediyorlar. Fakat diyorlar ki, bu sene değil ,geçen sene idi ... Bunu söylemekten maksadım, bu sene böyle bir şey yoktur demek değildir.

Fakat muallim kıtlığına rağmen vaktinde muallim bulmağa ve o derse bir muallim, bir öğretici koymağa çalıştık. Muallimin inzibatı deyince, muallimin dersine tam dikkatle ve vaktinde girib çıkması gibi hususları da mekteb müdürlerine verdiğimiz tamimle tebliğ ve tesbit ettik. Muallimler hakkında şahsî raporlar verilmektedir. Müfettişler gelmeyen yerlerde, mekteb müdürleri ve nihayet Maarif müdürleri tetkikatta bulunmakta ve bize bir rapor vermektedir.

Mitat arkadaşım, köy muallimlerine temas ettiler. Köy muallimlerine ve köy hocalarına biz esasen mekteb muallimi demiyoruz. Onun adı köy muallimidir. Filvaki komşu Devletlerde köy muallimlerinden ne derece istifade edildiği malumdur. Bir köye muallim tayininden maksadımız, onun köylüye ziraat, içtimai hayat ve ev, bark havatında intizam öğretmesi içindir. Zaten muallimler, bulundukları köyün muhtar heyetinde tabii azadırlar. Köy ihtiyar heyetlerinin kâtibliğini yaparlar.

Gezdiğim ve gördüğüm yerlerde muallimlerin köy için çok lüzumlu ve faydalı olduklarına kani oldum.

Tabii bunun içinde su mühendisliklerine aid olan su, bina ve sair işler de dahildir.

Dr. Şevket arkadaşımın sözüne cevabı vereceğim:

Beden terbiyesine ihtimam ediyoruz. Bunu arz etmiştim. Bunun için çocuklarımızı muayeneye tâbi tutuyoruz. Bugün her orta mektebin bir doktoru vardır. İlk mekteblerin hepsinde, tayin edilmiş olan doktorlar vasıtasile muntazam sıhhi siciller tutturumaktayız. Filvaki ellerine cüzdan verilmemiştir. Fakat mekteblerde çocuğu okuyanlar, çocuklarının sıhhi sicilleri olduğunu bilirler.

Diş doktorluğu işi dörd vilâyette yapılmıştır. Bu, tahsisat işidir.

Verem hususuna gelince; çocukların sıhhati ve diğer hususatı mekteblerce biçilmiş ve ölçülmüş olduğundan veremli olanları, çocukların icerisinden çıkarır ve şüphesiz, salâhiyet-tar kimselere tedavi için verirler. Esasen bizim verem işine verdiğimiz ehemmiyet şundan da bellidir ki, Maarif vekâleti bir provantoryom ihdas etmiştir. Orada, vereme istidadı olan çocukları ve muallimleri tedavi altına almaktadır.

Sadri Maksudi arkadaşımız, Üniversitenin ikinci senesi oldu, bundan ne netice hâsıl oldu, dediler. Üniversite temasından memnunuz. İkinci imtihan senesini bir kaç güne kadar bitirecek ve memleket imtihan neticesini ve Üniversitemizde hakikî bir ilim tedris edildiğini ve orasının hakikî bir ilim yuvası olmakta bulunduğunu görecektir. Kendileri de takib ediyorlar. Herhalde Üniversitenin ilim seviyesi bugün yüksektir.

Yabancı muallimlerden çok memnunuz. Esasen bu kimseler, ilim noktasından dünyanın her tarafında tanınmış profesörlerdir. Kendi muhitlerine ısk saçmamaları imkânsızdır. Profesörler türkçe bilecekler ve öğrenmektedirler. Fakat bu derece ilim adamlarını, gel bakalım türkçe öğrendin mi diye imtihana çekmek, tabii doğru değildir. Fakat çalışıyorlar. Çat pat türkçe söyledikleri görülüyor.

Orta mekteblerde bugün feci vaziyet görüyoruz. İsmail Kemal arkadaşımın dedikleri Firka grubundaki mekteb işidir (Kâfi sesleri). Bu suretle hepsine cevab vermiş oluyorum.

BAŞKAN — Fasıllara gecilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

F. Lira
541 Vekil tahsisatı 4 800

BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

542 Memurlar maaşı 3 667 512
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

F.	Lira
543 1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek tekaüd ikramiyesi	10 004
544 Merkez müstahdemleri ücreti	26 378
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
545 Vilâyet müstahdemleri ücreti	631 270
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
546 Muvakkat tazminat	81 500
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
547 2517 ve 2624 numaralı kanunlar mucibince verilecek ücretler	348 860
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
548 İkmal mektepleri müdür ücretleri	5 670
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
549 2233 numaralı kanun mucibince askerlik dersleri muallimlerine verilecek ücretler	74 240
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
550 Merkez mefruşat ve demirbaşı	960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
551 Merkez levazımı	5 660
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
552 Merkez müteferrikası	2 880
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
553 Vekâlet otomobili masrafı	8 160
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
554 Vilâyet mefruşat ve demirbaşı	3 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
555 Vilâyet levazımı	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
556 Vilâyet müteferrikası	2 400
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
557 Mütenevvi masraflar	16 490
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
558 Harcırah	55 680
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
559 Resmî telefon masrafı	1 010
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
560 Ücretli muhabere ve mükâleme masrafı	1 150
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
561 Teşvik ve muavenet	17 280

H. TARIK US (Giresun) — Bir sual.

Genç ressamın kendilerinin teşvik edilmediğinden müteessirdirler. Ressamları teşvik ne suretle vaki oluyor, izah ederler mi?

MAARİF BAKANİ ABİDİN ÖZMEN (Ay-dın) — Bu ressamın, serbest çalışan arkadaşlarıdır. Bunların yapıp buraya getirdikleri, sergi de gösterdikleri bu tabloları şu suretle mübayaâ ediyoruz: Maarifteki arkadaşlardan, resimden anlayan bir komite teşkil ediyoruz. Onlar gidiyorlar, tabloları intihab ediyorlar ve intihab ettiklerine kıymet koyuyorlar. Zaten bu kıymet, tablo sahibi ile uyuşularak konuyor ve tablolar bu suretle satın alınıyor. Bundan başka diğer vekâlet ve müesseselere de kâğıd yazarak istihdamda bulunuyoruz. Böyle bir sergi açılmış-

tır, nazarı dikkatinizi celb ederiz, memleketin güzel sanat işi ile uğraşan bu arkadaşlar şayanı himayedir, bunlardan siz de bir kaç tane alınıyor. Biz bunun için bütçeye konan bu 3 000 lira ile bu şekilde tablo satın almaktayız. Ekspozisyon için buraya gelecek eşyaya nakliye parası vermek için sarfediyoruz. Geçen sene böyle olmuştu, bu sene de böyle olacaktır.

BAŞKAN — Başka söz isteyen yoktur, fasıl kabul edilmiştir.

F.	Lira
562 Tetkik, ilmi rehberler ve mecmualar masrafı	12 380
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
563 Ecnebi mütehasşıs ve muallimler ücret ve harcırahları	95 400
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
564 Beynelmilel kongre, sergi ve müsabakalara iştirak ve ilmi tetkik için gönderileceklerin harcırahı	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
565 İlk ve orta tedrisat muallimleriyle ilk tedrisat müfettişleri kursları masraf, harcırah ve ücretleri	9 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
566 Devlet kitapları mütedavil sermayesi	19 200
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
567 Basma yazı ve resimleri derleme kanunu mucibince yapılacak kitab ve matbua toplama, bibliyografya ve katalog neşri masrafları ile sair masraflar	2 880
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
568 Muvazenei umumiye haricindeki meslek ve sanat mekteplerine yardım	2
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
569 Ecnebi memleketlere gönderilecek talebelerin tahsil ve yol masrafları	424 278
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
570 Ecnebi memleketlerde talebe müfettişliği masrafı	10 080
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
571 Neşriyat masrafları	48 960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
572 Lisan muallimi yetiştirmek için hususî mekteplere verilecek talebe ücretleri	1
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
573 Halkı tenvir hizmetleri masrafı	3 842
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
574 Tarihi eserlerin muhafaza masrafı	9 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
575 Vilâyattaki abidatın muhafaza masrafı	43 200
576 Aşiretler seyyar muallimleri maaş, ücret ve harcırahları	1
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira
577 Yüksek muallim, orta muallim mektepleri ve Güzeli sanatlar akademisi ve Riyaseticümhur Filârmonik orkestrası	102 420
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
578 Mülkiye mektebi	41 280
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
579 Lise ve orta mekteblerle ikmal mektepleri	102 230
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
580 Devletçe deruhde edilen ücret ve masraflar	232 320
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
581 Muallim mektepleri masrafı	466 640
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
582 Musiki muallim mektebi masrafı	37 290
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
583 Ticaret, kız sanat ve diğer meslek mektepleri ve enstitüler masrafı	50 450
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
584 Leyli meslek mektepleri masrafı (Meslek muallim ve inşaat mektepleri)	48 270
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
585 Meslek mektepleri inşaat, tesisat ve tamirâtı	58 570
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
586 Meslek ve ticaret kursları ve akşam mektepleri ücret ve masrafları ile ticaret, kız sanat ve bilûmum meslek mektepleri ve enstitüleri ilâve ders ücretleri	60 950
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
587 Meslek mektepleri ecnebi mütehas-sis ve mütehas-sis muavinleri ve tercümanlarla ecnebi muallim ve usta ücretleri ve bunların memleket dahilinde gidiş geliş ve seyahat harcırah ve yevmiyeleri	61 476
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
588 Müesseseler masarifi	63 320
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
589 Yeni ihdas edilecek inkılâb müzesi için vesika toplama masrafı	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
590 Kütüphanelerin tasnif ve nakil masrafları	6 720
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
591 Arşiv tasnif, nakil ve tesis masrafı	480
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
592 Prevariantoryom masarifi	23 420
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
593 Levazımı tesisiye	94 260
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
594 Mekteb kütüphanelerine alınacak kitab ve mecmua bedelleri ve bunlara aid masraf	13 440
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira
595 İnşaat ve tamirat	200 100
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
596 788 numaralı kanunun tatbiki masrafı	11 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
597 Geçen sene borcu	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
598 Eski seneler borçları	11 040
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
599 Maaş ve ücret	1 227 656
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
600 Üniversite masrafları	482 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

BERÇ TÜRKER (Afyon Karahisar) — Bir sual soracağım. Umumî yekûnda; Hükümetinki 8 milyon 948, bin küsur. Encümenin koyduğu miktar ise 9 milyon 58 bin 540 dr. Yani Hükümetin istediğinden fazla vermiş oluyoruz. Bu (plut de rai) gibi bir şey oluyor.

BÜTÇE E. M. M. SİRRI DAY (Trabzon) — Esasen bütçenin müzakeresi sırasında Hükümetin koyduğu rakamları encümenin, istediği zaman indirmek veya artırmak salâhiyeti vardır. Hükümetin gösterdiği rakamdan yüksek bir rakamla huzurunuzda encümenin gelmesi kabildir. Eski yekûn Maarifin bu günkü kadrosunun te-kabül ettiği miktardan dün olduğu için maaş kadrosunu tam miktara çıkarmak üzere bu zam yapılmıştır.

FİKRİ MUTLU (İçel) — Ankarada, Tarih, coğrafya fakültesinin açılacağını gazetelerde okuduk. Onun için bir tahsisat göremiyorum. Yoksa Ankarada Tarih, coğrafya fakültesi açılmayacak mı?

MAARİF BAKANİ ABİDİN ÖZMEN (Aydın) — Kanun kabul edildikten sonra Hükümetin eline verilen bir tahsilât münakale yapmak suretile temin edilecektir.

E - Nafia vekâleti bütçesi

BAŞKAN — Nafia bütçesine geçiyoruz.

Heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen varmı?

RUŞENİ BARKIN (Samsun) — Muhterem arkadaşlar; muhterem Nafia bakanı Ali Çetin-kayanın bu vekâlet başına geçtiği gündenberi başardığı çok çetin işleri burada şükranla yadetmeği vazife bilirim. Her halde bu kıymetli bakandan şimdi rica edeceğim çok kıymetli bir işi de istemek fırsatını bulduğumdan dolayı kendimi bahtiyar addederim. Çünkü eminim ki başarrı ve başaracaktır.

Arkadaşlar; bu memlekette şimendifer denen şeyin, Türkün, kavrayamayacağı bir şey zanolunduğu zamanlarda kıymetli Başbakan İsmet İnönü, Türk yapar, işletir, yürütür ve bütün memleketi bir şimendifer ağı içine alabilir, alacaktır, dedi. Bu gün memleket, kısa bir zaman-

da ağırlarla örülmeğe başladı, yakın bir zaman-
dan sonra tamamen demir ağırlarla örülmüş ola-
caktır. Fakat parayı nereden bulabiliriz, kim-
se bize para verebilir mi, denildi. Fakat kıy-
metli Başbakan, bu sualleri ecnebilerin para
vermesine ihtiyaç yoktur, biz parayı kendimiz
bulacağız ve işimizi kendimiz yürüteceğiz, di-
yerek karşıladi. Ulusumuz, memleketin müda-
faası mevzu bahis olunca yoktan varlıklar yara-
tan bir ulustur. Memleketin müdafaasında de-
miryolları ne kadar kıymetli, ne kadar mühim
bir rol oynarsa şose şebekesi de o kadar
mühim ve o kadar büyük rol oynar. Memle-
ketimizde şoseler, idarei hususiyeye aiddir.
Nafia bakanlığı da yine şose ve büyük
köprüler yapar. Nitekim geçen seneki büt-
çede 250 bin lira koymuştur. Fakat bendenizin
nazarı dikkatimi celbeden bir nokta vardır: 20
nci asırda ve hatta 19 ncü asrın sonlarındanberi
memlekette şose tesisi usulleri değişmiştir. Şo-
se deyince, bizde idarei hususiyeler palas üzerine
biraz silindir geçirirler, biraz kum gibi şeyler
dökerek bir düzlük tesis ederler. Buna bir iki
viyadük, bir iki köprü eklemek suretile yolu
ikmal etmiş olurlar. Fakat bu yollar, yapılırken
bitmeden bozulmaya başlar.

Bu gün dünyanın her tarafında olduğu gibi
şimdi memleketimizde asfalt yollar tatbik edile-
bilir mi, edilemez mi? Başka türlü yol mu yapa-
lım? O başka bahis. Fakat müstakbel harbler-
de demiryolları, tayyare hücumuna karşı mü-
dafaasız bir şeydir. Harbi umumide Fransızlar
Verdün cebhesini ancak şoseler sayesinde müda-
faa edebildiler. Binaenaleyh kıymetli büyük
kabinemizin ve onun nafrasının başında duran
çok muhterem Çetin Kaya, bu yol derdini hal-
letmek için esaslı bir program yapmak zamanı
geldiğini önümüzdeki senelerde bu hususta ne
gibi adımlar atmak niyetinde olduklarını müj-
delerlerse çok memnun olurum.

MİTHAT AYDIN (Trabzon) — Nafia vekâ-
leti yeni bir teşkilât kanunu ile memleketin imar
işlerine lâyikile alâkadardır. Memleketin
imar ve mimarisine de temas edecektir. Millet-
ler tarihinde edebiyat, lisan, musiki, şiir, hepsi,
ileri gidişin birer müessiridir. Aynı derecede mi-
mari de milletlerin hayatı üzerinde çok mühim
rol oynar. Memleketimize bakarsak bir çok
yüksek, medenî millet gelib geçmiştir. Bura-
larda oturmuşlar, medeniyet kurmuşlardır. Bu
gün bir bakiye kalmamıştır.

Yalnız kala kala bıraktıkları âbidat kalmış-
tır. Binaenaleyh bunları, her şeyden evvel
mimarîyle ele alarak bir milletin tarihini okuya-
biliriz. Milletlerin tarihinde mimari meselesi
mühim bir rol oynar. Bizde mimar yetiştirmek
için iki mekteb vardır. Birisi doğrudan doğruya
Bayındırlık bakanlığına bağlı Yüksek mühendis
mektebi ve onun bir şubesi olan yüksek mimarî
kısmıdır. İkincisi de Kültür bakanlığının

mektebidir. Buralardan yüksek mimar arka-
daşlarımız çıkmaktadır. Fakat bu çıkan arka-
daşlar, bugünkü neslin istemiş olduğu mimar
değildirler. Bugün mevcut olan mimarimiz, iki
şekildedir. Birisi, - bu mimar arkadaşları tahtte
etmek için söylemiyorum, fakat meslekimle mil-
letim arasında kalmış oluyorum - Viyana mima-
risile eski Osmanlı İmparatorluğu mimarisidir.
Vakıa babalarımızla, dedelerimizle iftihar ede-
biliriz. Eski devir Türklerinin yapmış olduğu
mimarî, bütün dünyanın diz çökerek ve hay-
retle görmüş oldukları mimaridir. Yalnız bu
nokta üzerinde babalarımızın yapmış oldukları
mimarî kendi yaptıkları bir eser değildir. Mi-
mari, bir milletin ruhundan doğar, binaena-
leyh mimaride bir millet mevcuttur. Resim gi-
bi değildir. Güzel bir tablo görürsünüz, fakat
o tablo hiç bir zaman bir milleti ifade etmez.
Mimarî, mensub olduğu milletin rejimini de
gösterir. Size en küçük bir misal olarak şunu
söyleyeceğim : Selçuk mimarisinde külâh var,
mihrab var. Osmanlılar buna bir tac eklemişler-
dir, hürmetle karşılarım, fakat Cumhuriyetin
eşsiz, yaratıcı kudretinden, dedelerimizin yap-
mış oldukları büyük âbideler karşısında daha
muazzam eserler istemek zamanı gelmiştir, zan-
nediyorum. Ben Hükûmetimizden bu esas da-
hilinde kuvvetli işleri, yapıcı elâmanları mimari
üzerine koymayı ve Cumhuriyetin tacsız, fakat
İmparatorluğun arzettiği taçlı mimarisinden
daha güzel eserler meydana getirmesini dilerim.

**NAFIA BAKANİ ALİ ÇETİNKAYA (Afyon
Karahisar)** — Muhterem arkadaşımızın duygu-
larına teşekkür ederim. Şoseler hakkındaki nok-
tai nazarlari, hakikaten memleket için mühim
bir meseledir. 700 bin kilometre murabbar sa-
hada bulunan bir memleketin yollarını yap-
mak ve muhtelif cephelerini az çok yollarla
bağlamak, bizim için mühimdir. Fakat bunu
yapmak zamanı gelmiş olmakla beraber, şi-
mendifer ile bir defa hududlarımıza varmayı
esas ittihaz ettiğimiz Fırka kurultayında söy-
lediğini hatırlarsınız. Şoseler için hakikaten
çalışmak zamanı gelmiştir, kanaatindeyim.
Çünkü aynı zamanda şoselerle memleketin mü-
dafaasını bu günkü hava vesaitine karşı az
çok temin etmek imkânını da elde etmiş olaca-
ğız. Fakat şose, köprü yapmak meselesi, ida-
rei hususiyelerin vaziyeti ile alâkadardır. Ha-
zineden ayrıca şose ve köprüler için para sar-
fetmek imkânı bulunmuyor. Çünkü bir taraf-
tan birinci derecede gördüğümüz demiryolları
için para korken, ayrıca şose ve köprüler için
fazla para koyamıyoruz.

Vaziyeti maliyemizi muhtelif suretlerle din-
lediniz. Şimdi yalnız idarei hususiyeye ile bu şo-
selerin yapılmasına imkân var mıdır, yok mu-
dur? Bu, bir meseledir. Bunun üzerinde dur-
mak, çalışmak, tetkik etmek zarureti vardır.
İktisad vekâletinin getirmiş olduğu Amerikalı

mühassıslardan birisi son zamanlarda ayrıca bana bir rapor verdi. İktisad vekâletinin kendisine tevdi ettiği vazifeler arasında şoseler de havale edilmiş. Sureti mahsusada bu iş için bana da bir rapor verdi. Diyor ki; Anlıyorum, bütçenizde ayrıca bir para ayırmağa, sarfetmeğe muktedir olamıyorsunuz. Çünkü çok iş almışmız, çok işe angaje olmuşsunuz. Bu müşküldür. Kendisi ile de görüştük. Diyor ki; fakat elinize geçen - gerek idarei hususiyenin, gerek vekâletin - yol parası oldukça mühimdir, bununla her sene bir şey yapabilirsiniz, fakat bu parayı kullanmasını bilmiyorsunuz. Sonra yolların bulunduğu hali izah ediyor. Öyle tecrübe yapmış ki, işlek yollar kaç defa tamir görmüş, ne zaman yeniden yapılmış... Bütün bunları, yolları kazdırarak tabaka tabaka gözden geçirmiş. Hangi devirlerde nasıl yollar yapılmış, nasıl tamirler görmüş.. Bunu hep tetkik etmiş.

Hakikaten idarei hususiyelerin yaptıkları yollar, zamanına göre bazan iyi, bazan da kötü olmaktadır. Nafia vekâleti memurlarının da yakından nüfuz etmeleri bazan mümkün olmaması dolayısıyla idarei hususiyenin yapmakta olduğu yolların o kadar esaslı olduğunu temin edemeyiz. Bir taraftan kendi memurlarımız nezaret etmekle beraber - çünkü ihtiyacı idarei hususiyenin memurları teklif ediyor, gerçi Nafia vekâletine geliyor, orada tetkik ve tasdik ediliyorsa da esas itibarile kendilerine aid bir vazife olarak kalıyor. Ondan sonra yapmak, yaptırmak uzaktan vekâletin murakabesine kalıyor. Yolları muhasebe hususiye paraları ile yapabilmek için düşünmekteyim. Çoktanberi hatırmadadır. Fakat bunu böyle bir kanunla getirmek zamanının gelib gelmediğini henüz kestiremedim. Aynı zamanda idarei hususiyede yol işlerinin kalmaması taraftarı olan arkadaşlar da vardır. Bu kanaatların da tetkik edilmeden aleyhine bir kanun çıkarmak istemem. Bu suretle kendimizin de yapamayacağımıza kaniim. Bunun üzerinde dilekler mevzu bahis olduğu zaman görüşecek, tetkik edeceğiz. Buna ehemmiyet veriyoruz. Şoselerin yapılabilmesi için bir şekil bulmağa çalışacağız. Geçen sene vekâlete geçer geçmez bu işi nazarı dikkat aldık. Fakat bu mevzuda da memur ve mühendis meselesi bahse mevzu oluyor. Ankarada, gözümlüğün önündeki binalara bakarsak milli olarak kabul edilmiş, üslubu tesbit edilmiş bir model ve bir esas takib edemediğimizi görürsünüz. Bir tarafta evler, resmi binalar başka tarzda, diğer taraftan bankalar daha başka modelde. Kimi kübik, kimi sair tarzda binalar yapıldığını görmekteyiz. Halbuki bir milletin harsında en mühim olan şey, binalar olduğunu görüyoruz.

Her hangi bir yerde bir eser, bir enkaz meydana çıktığı vakit, onların üslubunu tarihle bil-

diğimiz gibi tefrik edebiliriz. Bunlar Romalılarıdır, bunlar Hititlere aittir, bilmem şuraya aittir, buraya aittir, diyebiliriz. Yani onların harslarının esasını binalar olduğunu ve eserlerinin kendi mevcudiyetlerinin eseri bulunduğunu istidlâl ediyoruz. Osmanlı İmparatorluğu zamanında muayyen bir bina üslubu takib edilmiyordu. Ancak hepimizin bildiği gibi, Mimar Sinan zamanında muayyen bir üslub oldukça devam etmiş, fakat ondan sonra başka bir şey görülmemiştir. Selçuklar zamanında kabul edilmiş bir sistem olduğunu biliyoruz. Hanlar, hamamlar, camiler, amme ve cemiyetlere mahsus olan yerler birbirine benzerdi.

İşte bu sebeplerle geçen sene teşkilât kanunumuzu görüşürken bina meselesini de nazarı dikkate aldık. Bir binalar müdüriyeti teşkil ettik. Bütün Devletin; resmi müesseselerin binalarının bir siyakta, bir üslupta yapılabilmesi temelini kurmağı istihdaf ettik. Bütün bir sene zarfında yapılmakta olan binaların murakabesini yapmaktayız. Bir senelik tecrübeye göre iyi bir netice elde ettik. Dolayısıyla eksiklerimizi gördük. Bu sene bu işi daha muntazam şekilde tadil ve tevzie gayret ederek bir kanunla huzuru nuza gelmek üzereyiz. Sonra tevsi ederek bir kanun daha yapmağa başladığımız vakit, ufak bir hareket oldu. Mimar mektebinden yetişenler diyorlar ki; mektebten yetişen mimarlara bu işte bir kıymet verilsin. Tabiatile böyle olması lâzımdır. Fakat şahsan buna kaniim ki, bir işi iyi işletebilmek için behemehal iyi kurmak lâzımdır. Yanlış kurulduktan sonra ricat görür, yanlış yürür, dolayısıyla maksad zarar görür. Onun için der ki ben, bir defa binalar işini, bir mühendisi reis yaparak kurdum. Çünkü reisin esas vazifesi emrî kumandadır. İdareyi tedvir etmektir. Bittabi onun heyeti fenniyesi olacaktır. Bunun içinde mimar olması mümkün değildir. Mimar her halde, vereceğiz. Binaenaleyh tabiatile işi etraflıca yapabilmek için geniş bir kongre halinde alâkadar olan memleketlerden, müesseselerden mümessiller toplanarak bu iş üzerinde kati bir şekil almak niyetindeyiz. Memleketi yeniden kurarken bunun bir esas teşkil ettiğini nazarı dikkate aldık, ehemmiyet verdik. Mütaleatın bundan ibarettir (Alkışlar).

HALİL MENTEŞE (İzmir) — Arkadaşlar, bütçenin umumî müzakeresinde, memleketimizin beynelmilel siyaset karşısındaki vaziyetini, salâhiyetler ağızlarından aldığım beyanat ile Heyeti Celilenize arz etmiş ve demiştim ki, her şeye takdimen memleketin emniyet şebekesini kurmak mecburiyetindeyiz. İhtiyacın umumî cephesi budur. Hususi ve mahallî cepheleri biraz geriye atarak umumî cephede bütün vesaitimizi teksif edelim, demiştir. Dün tayyare kongresi vesilesile Başbakan General İsmet İnönü'nün nutkunu gazetelerde okudum. Bu nutku da okuduktan sonra, umu-

mî cebhede vesaitimizi teksif etmek lüzumu bir kat daha nazarımda tebarüz etti. Ben umumî cebheden yapalım dediğim zaman bir teklif olarak demiştim ki, bütün bir seneki fevkalâde varidattan bütçe fazlalarını, zamlarını brakalım ve geçen seneki bütçe fazlasından da fevkalâde tahsisat olarak, münzam tahsisat olarak aldıklarımızı da brakalım. Bunların hepsini yolda ve şimendiferde ve orduda teksif edelim. Hatta daha ileri gideceğim diyerek, vilâyet yollarına aid olan yekûnu - ki bu 13 milyondur - bu nun da tarzı taksimini göstererek rakamlarla arz etmiştim ki, vilâyetlerin varidatı, vilâyetlerin mahallî hidematına kâfi gelmediğinden dolayı yol parasının üçte ikisini diğer servislere vermektendirler, binaenaleyh daha ileri gidiyorum, mahallî idarelerin meclisi umumileri, hususî muhasebelerini muvakkaten tecil ederek oradan vuku bulacak tasarrufatı da emniyet şebekesini bir an evvel ikmale hasredebim.

Sonra arkadaşlar, vergileri bu sene, artırılabilecek kadar arttırdık. Başvekilimizin de söylediği gibi artık vergiler üzerine gelecek senelerde daha ziyade zam yapmak imkânı da elden çıkmıştır.

Sonra beynelmilel iktisadî vaziyeti de rakamlarla arz etmiştim. Beynelmilel iktisadî vaziyet, gittikçe daralmaktadır. Çünkü herkes kendi kabına çeilib kendi dahilî pazarını genişletmekle meşguldür. İngiltereyi söylemiştim. Fransa da ahiren nisan ayı içerisinde, bir kaç aydanberi bir konferans emperyal akdederek bütün kolonileri, delegeleri, aylarca uğraşmış ve kendi an-prikolonileri kendi ticaretlerini kendilerine hasrederek İngiltere gibi kendi kabına girmektedir. Fransa da böyle yaparsa demek ki, dünyanın büyük kapıları, harice karşı gümrükleri yükselterek kapanıyor ve iç pazarlar genişliyor. Binaenaleyh memleketin iktisadî vaziyetini nazarı dikkate alırsak artık vergi tarhı için önümüzdeki bir kaç sene içinde ihtimal yoktur. O halde bu sene vergileri azamî artırmak suretile iki senedenberi 165 milyonluk bütçeyi 214 milyona çıkardık. Bunun 13 milyonunu fevkalâde varidat olarak kabul edersek demek ki, bütçemiz 165 milyondan 201 milyona çıkmıştır.

Memleketin iktisadî vaziyetinde bir inkişaf hasıl olmuş mudur?

Arkadaşlar, memleketin şeyinde geçen seneye göre bu sene içinde bazı fiat kılmıdamları; dediğim gibi tarifeleri tenzil etmek ve kontenjanın tesirile memleket içinde biraz değişiklik olmuştur. Fakat mecmu kıymet itibarile memleket şeyinde tenezzül vardır.

Bunu size rakamlarla arz ediyorum. 1932 de ihracat kıymeti 99 000 000 ken 1933 de 96 000 000 inmiş, 1934 de de 92 000 000 na düşmüştür. Binaenaleyh görülüyor ki bu memleketin

inde Hükümetin aldığı musib tedbirlerle biraz canlanma vuku bulduğu halde yekûn kıymet itibarile ihracatta yine tenezzül vardır. Binaenaleyh vaziyeti daha ziyade tevessüe müsaid olmadığı için diyorum ki, gelecek senelerde vergi miktarını arttırmak ihtimali bulunmadığından dolayı bence yol, şimendifer ve ordu meselesinde bu seneki bütün vesaiti teksif etmeliyiz. Maliye vekili dediler ki, Orduya, Nafıaya, şuraya buraya şunu verdik. Bendeniz burada maruzatta bulunurken rakamları birer, birer önüme alarak ve rakamların mahiyetini, sarf edildiği yerleri tetkik ederek söz söyledim. Tetkik ettiğim şeyler maaş, diğer hidemat şu ve bu. Bütün bunlar, memleketin emniyet meselesi karşısında durabilir, geriye gidebilir, gecikebilir. Rakamları üzerinde mahiyet itibarile tetkikat yapılsa bunun öyle olduğu görülür. Binaenaleyh yol meselesi heyeti umumiyeden bahse derken, ordunun nakliyat için şimendifere, manevrası için yola ihtiyacı vardır derken aynı fikirleri aşağı yukarı söylemiş bulunuyordum. Esasen teferruata girmeye salâhiyetli değildim. Binaenaleyh vergiyi arttırmak imkânı kalmamış bulduğuna göre Beynelmilel vaziyetin bizim iktisadî vetziyetimiz üzerine tesiri de olduğuna göre bütün vesaitimizi emniyet üzerinde teksif etmeliyiz. Bütçe fazlasından aldığı farkları teksif etmeliyiz. Memleketin selâmetini burada buldum.

BAŞKAN — Fasıllara geçilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

F.	Lira
611 Vekil tahsisatı	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
612 Memurlar maaşı	1 401 576
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
613 1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek teka-üd ikramiyesi	7 500
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
614 Merkez müstahdemleri ücretleri	89 520
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
615 2233 numaralı kanun mucibince askerlik dersleri muallimlerine verilecek ücret	598
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
616 Vilâyat müstahdemleri ücreti	101 700
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
617 Muvakkat tazminat	57 792
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira	F.	Lira
618 Mecburi hizmete tâbi mühendis mektebi mezunlarına 1216 numaralı kanun mucibince verilecek avans BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	6 600	638 Ecnebi memleketlere gönderilecek memurlar harcırahı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	4 800
619 1616 numaralı kanun mucibince mecburi hizmete tâbi fen mektebi mezunlarına verilecek avans BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	2 700	639 Staj için ecnebi memleketlere gönderilecek memurlar harcırahı ve masrafları BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	4 800
620 Merkez mefruşat ve demirbaşı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	32 740	640 449, 625, 692, 787, 793, 1158, 2405 numaralı kanunlara göre yapılmakta olan hatlarla diğer müteferrik hat ve limanlar masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	5 216 055
621 Merkez levazımı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	16 510	641 2200 numaralı kanuna göre yapılmakta olan Sivas - Erzurum ve Malatya iltisak hattı bilcümle ücret ve masarifi karşılığı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	21 820
622 Merkez müteferrikası BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	11 710	642 2214 numaralı kanuna göre yapılmakta olan Filyos - Ereğli hattı bilcümle ücret ve masarifi karşılığı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	960 880
623 Vekâlet otomobili masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	9 120	643 2134 ve 2611 numaralı kanunlara göre yapılmakta olan Afyon - Antalya ve Burdur - Isparta hattı bilcümle ücret ve masarifi karşılığı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	1 662 410
624 Motosiklet mubayaası, tamir ve işletme masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	1 440	644 2135 numaralı kanun mucibince ve rilen bono ve poliçeler karşılığı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	200 000
625 Vilâvat mefruşat ve demirbaşı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	2 880	646 Nafia fen mektebi daimi masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	29 380
626 Vilâvat levazımı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	6 720	647 Nafia fen mektebi tesis masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	17 850
627 Vilâvat müteferrikası BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	6 720	648 Yüksek mühendis mektebine muavenet BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	410 680
628 Mütenevvi masraflar BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	13 190	649 Şark demiryollarında yapılmış tevsiattan Hükümet hissesi BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	804
629 Harcırah BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	71 040	650 788 numaralı kanunun tatbiki masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	6 920
630 Resmî telefon masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	3 840	651 Geçen sene borcu BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	56 060
631 Ücretli muhabere ve mükâleme masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	960	652 Eski seneler borçları BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	14 400
632 Yollar ve büyük köprüler inşaat ve müstacel tamirat masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	527 610		
633 Sular masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	1 393 000		
634 Levazım ve alâti mütenevvia BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	7 680		
635 Kitab ve fennî risaleler bedelile neşredilecek fennî eserlerin ve haritaların tabı ve teclid masrafları ve alelûmum telif ve tercüme ve nafia eserleri modelleri için verilecek ücret ve mükâfat BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	16 700		
636 Beynelmîlel müessese ve cemiyetlere iştirak hissesi ve masrafı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	100		
637 Ecnebi mütehasşısrlar ve tercümanları BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	38 400		

F — Ziraat vekâleti bütçesi

BAŞKAN — Söz isteyen yoktur. Fasıllara geçilmesini kabul edenler. Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

F.	Lira
725 Vekil tahsisatı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	4 800
726 Memurlar maaşı BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	1 703 824

F.	Lira
727 1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek tekaüt ikramiyesi	3 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
728 Merkez müstahdemleri ücreti	36 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
729 Vilâyet müstahdemleri ücreti	499 300
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
730 Muvakkat tazminat	27 820
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
731 Vekâlete merbut âli mekteb mezunlarına 1437 numaralı kanun mucibince verilecek avans	5 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
732 2233 numaralı kanun mucibince askerlik dersleri muallimlerine verilecek ücret	1 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
733 Merkez mefruşat ve demirbaşı	2 260
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
734 Merkez levazımı	10 130
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
735 Merkez müteferrikası	2 500
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
736 Vekâlet otomobili masrafı	4 660
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
737 Vilâyet mefruşat ve demirbaşı	2 210
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
738 Vilâyet levazımı	9 120
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
739 Vilâyet müteferrikası	1 150
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
740 Mütenevvi masraflar	27 260
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
741 Harcırah	54 140
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
742 Resmî telefon masrafı	580
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
743 Ücretli muhabere ve mükâleme masrafı	1 440
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
744 Telifat, neşriyat ve propaganda	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
745 Levazım ve alâti fenniye	960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
746 Kongreler ve beynelmîlel müessesat masrafı	8 644
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
747 Hayvan ıslahı sağlık zabıtası encümenleri hakkı huzuru	2
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
748 Ecnebi mütehassıslar ve tercümanları	85 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
749 Dahilde tahsil ettirilmekte olan talebenin mekteb ve yol masrafları	3 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
750 Staj ve ihtisas masrafları	48 001
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira
751 Mektebler ve kurslar	89 280
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
752 Mücadele	226 940
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
753 Islah, teksir ve tetkikat	392 700
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
754 Yüksek ziraat enstitüsüne yardım	1 129 100
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
755 Mektebler, kurslar	15 580
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
756 Mücadele	210 240

ALİ RIZA ESEN (Kırşehir) — Sayın arkadaşlar; hayvan sıhhatinin korunmasına ve hayvanların bulaşık hastalığının insanlara geçmesine mâni olmak vazifesi, Ziraat bakanlığına aittir. Bu vazifeyi yapabilmek için Heyeti Celilenizin bu mücadele tahsisatına para vermesi lâzımdır. Arzedeceğim şey, savaşı yapabilmek için, hayvan üzerinde mücadele yapabilmek için altı şey vardır. Bunun başlıcası: Yurdumuzda elli bir senedenberi mevcut sırrı vebasıdır. Köylünün, Cümhuriyetin rejimine güveni ile hastalık kaynaklarını Hükûmete haber vermesi ve buna bakan baytarların bu hastalık üzerinde adım adım yürümesine sönmüştür. Fakat sönmüştür demek, bu hastalık bir daha gelmeyecek demek değildir. Çünkü bizim sınırlarımız çok geniştir. Bir kere Rusya ile 602, İranla 370, Irakla 370, Suriye ile 670 kilometrelik sınırlarımız vardır. İranda, Irakta ve Suriyede baytar teşkilâtı yoktur. Oralarda bu hastalık devam ediyor. Binaenaleyh bu sınırlarımız üzerinde olan bizim köylerimizde bulunan hayvanları, baytarlarımız daimi surette kollaması lâzımdır. Çoruhtan itibaren Bayazıd, Mardin, Urfa, Antep ve Seyhan vilâyetlerimizin üzerinde 900 narca köyümüz vardır ve bu köylerde 200 000 baş hayvanımız vardır. Hastalığı müsaide olan bu hayvanlarımızın üzerinde küçük sıhhiye baytarları mücadele yapmaktadırlar. Bu mücadele için de asgari olarak her köy için 15 liradır ki, mecmuu için 15 bin liraya ihtiva vardır. Bu tahsisat buraya konmamıştır. Bunun konmasını dilerim. Yine arzetğim gibi vebai bakari bizde (51) sene vasmış, bu gün yok olmuştur. Fakat tekrar gelebilir ve tekrar gelmesi de ekonomi alanını tekrar tehlikeye arzedebilir. İhracatları kısıtlar. İngiltere bile buna kani olarak tedbirlerini almıştır. Ufak bir tehlikeye maruz kalırsak ekonomimiz bundan çok müteessir olur. Geçen sene ihracattan 10 000 lira kadar bir varidat temin etmiştik.

Bu hastalıklar üzerinde gayet hassas bulunmak icab eder. Gelmez, demek doğru olmaz. Bir gün geleceği tutar, ihtiyatlı davranalım.

Sonra ikinci bir hastalıktan bahsedeceğim. (Dürün) denilen bir hastalık daha vardır ki bu

atlarda olur. Belki de bu ismi iştmemiş olanların vardır. Bu; atların frengisidir. En ziyade Suriye, Irakta bulunur. Pletenler tetkik edilirse bu hastalığın bizde de olduğu görülür. Anadolu'daki haralardan, Sultansuyu, Çukurova, Karacabey, Antalya, Erzurum, Kars, haralarında bu hastalık görülmüştür. Bu hastalık ağırlara da geçer. Bunun üzerinde hiç bir etüd yapılmamıştır. Bunun nisbeti nedir, tayin etmek lâzımdır. Türkler ata çok ehemmiyet verirler. Fakat at nesli azalmış tereddiye uğramıştır.

Cumhuriyet devrinden sonra on sene zarfında esaslı surette bunun üzerinde çalışılarak hem cinsinin ıslâhı, hem de çoğaltılması için yürünüyor. Hassas hayvanlar almıyor, Sultansuyu çiftliğinde ve bu havalide kırsaklar çoğaltılıyor. Bu hayvanların ıslâhı ile uğraşılıyor. Aynı zamanda bu dünün hastalığı ile mücadele lâzımdır. Bu hususta tahsisat yoktur. Bunun için iki cephede yürümeliyiz. Sultan suyunda ve Trakya'da, ondan sonra cenub cephesine gitmek lâzımdır. Bu hususlarda tahsisat konulmasını rica edeceğim.

Üçüncüsü, ruam hastalığıdır. Orduda çalışanlar bunu bilir. Devletin müdafaa kuvvetini çoğaltan hayvanları bu hastalıklardan kurtarmak için çalışmak çok uygun olur. Bununla birlikte dününle de mücadele olunabilir.

Bir hastalık daha vardır ki, tehlikelidir, o da şarbondur. Bu hastalık Trakya'da vardır. Oraya göçmen getiriyoruz, bunların bir çok hayvanları vardır. Bu hastalığın insanlara da sırayeti mevcuttur. Yüzde yirmi beşten yetmiş beşe kadar telefata verir. Vakti bu hususta 1775 numaralı bir kanun vardır ve herkesin bu hastalığı tedavi ettirmesi mecburiyeti mevcuttur. Fakat fakru zaruret buna mâni oluyor. Devlet bu işe elini koymalıdır. Bunun için Trakya'daki mevcut hayvanata şarbon aşısı yapmak için bir tahsisat koymak lâzımdır.

Dördüncüsü; veremli inekler meselesidir. Bu mesele bildiğimiz veçhile çok mühim bir meseledir. Bilhassa bu büyük şehirlerde mevzu bahisdir. İstanbul, İzmir, Bursa gibi yerler için çok ehemmiyetlidir. 1929 da tüberkülos muayenesi yapıldığı zaman İstanbulda tatbik edilen sondaj neticesinde 7 000 inekten 600 ineğin veremli olduğu meydana çıkmıştır. Herbiri on kilo süt verdiğine göre 6 000 kilo mülevves sütü İstanbul halkı halen içiyor demektir. Bu mühim meseleyi halletmek lâzımdır. Bunun için hesab ettiğim tahsisat 50 000 liradır. Şıhhatı umumiye namma bunu Heyeti aliyenizden çok rica ediyorum. Memleketimizde 30 milyon baş hayvan vardır. Bunlar 400 milyon lira kıymetinde bir servettir. Meclisi Âliye kıvranlı bir meseleden de bahsetmek isterim, Tiftik keçilerinde (Pastroloz) diye bir hastalık vardır. Pendik müessesesi bir serom bulmuştur. Bu suretle memleketi büyük hizmet etmiş oluyor. Demek ki, bizim

müesseselerimiz sarı hastalıklara aşı bulacak kadar ileri gitmiş, böyle bir kuvvet ve kudret ictisab etmiş, baytarlığımız rüşünü isbat etmiştir. Bunu aynı zamanda Paris profesörleri de takdir etmişlerdir. Binaenaleyh bunların mesailerine karşı mükâfat verilmesini teklif ediyorum. Maruzatım bundan ibarettir.

BAŞKAN — Mesele varid olsa bile muhterem arkadaşımın 756 ncı fasla 50 bin lira mükafat için para konulmasını reye arzedeceğim. Her hangi bir fasla münferid zam teklifleri, nizamname ile kabili telif değildir. O itibarla reye koyamıyacağım.

Binaenaleyh faslı aynen reye arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul edilmiştir.

F.	Lira
757 2342 numaralı kanun mucibince hayvan sağlığı küçük sıhhiye memurlarına verilecek yem bedeli	16 320
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
758 Islah, teksir ve tetkikat	300 680
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
759 Orta orman mektebi	19 300
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
760 Mücadele	6 720
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
671 Muhafaza, amenajman ve teşcir	70 440
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
762 Adana ziraat mektebi inşaat ve tesisat noksanlarının ikmali	7 660
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
763 788 numaralı kanunun tatbiki masrafı	12 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
764 Geçen sene borcu	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
765 Eski seneler borçları	23 900
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
766 725, 1527 ve 1510 numaralı kanunlar mucibince ziraatte kullanılan su tulumbalarına verilmesi icab eden rüsum muafiyeti olub Şurayı devlet kararı ile de verilmesi lüzumu tahakkuk eden 1932 ve 1933 borçları	1 950
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
767 1933 senesinde tekaüd edilen memurların senesi zarfında verilmiş ikramiyeleri	3 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

G — Millî Müdafaa vekâleti bütçesi

1 - Kara kısmı

BAŞKAN — Söz isteyen var mı?

RÜŞENİ BARKIN (Samsun) — Sayın arkadaşlar; benzeniz muhterem bakandan bir ricada bulunmak istiyorum. Ordu için her fedakârlık yapılıyor. Ordunun tehlizatı, tesliha-

tı ve sairesidir. Yalnız ordunun iskân ve ibatesi meselesi vardır ki, nasılsa bazı yerlerde efradımız gayrisihhi yerlerde yaşıyor. Uzun uzun memleketin her tarafından bahsedecek salâhiyette değilim. Ankarada sekizinci fırkanın Sarı kışlasını ve Muhafız alayının barakalarını görmek kâfidir.

Yepyeni Ankaranın içinde, ordumuzun mühim bir kısmı olan 8 nci fırkanın gayrisihhi, çok eski bir kışlada yaşaması ve Muhafız alayının barakalarda sert kışı geçirmesi çok acıdır. İhtimal ki bizim kıymetli efradımız bundan dolayı orada hasta olurlar. Onun için gelecek senelerde Muhafız alayını barındıracak ve merkeze yakışık alabilecek bir kışla yapılması ve yine 8 nci fırka için de modern bir kışla yapılması için ne mümkün ise esirgememesini rica ediyorum.

M. M. V. Gİ. KÂZİM ÖZALP (Balıkesir) — Bütçeye mevzu tahsisata göre inşaat yapılabilir. 1935 senesi bütçesine konulan inşaat tahsisatı, gördüğümüz gibi geçen senelere nisbetle daha azdır. Bundan dolayı bu sene arkadaşlarımızın arzu ettiği inşaatı yapabileceğimizi ümid etmiyoruz. Henüz inşası bitmemiş olan Harbiye mektebi vardır.

İnşaatın hepsi Ankaradadır. Sonra hastanede, inşası hitam bulmamış pavyonlar vardır. Mevcud tahsisatla bunlar yapıldıktan sonra bunlar gibi daha mühim işlerimiz de mevcuttur. Bundan sonraki sene eğer müsaid bir tahsisat alabilirsek arzu ettikleri inşaatı da yapmaya çalışırız.

Gİ. KÂZİM SEVÜKTEKİN (Diyarbakir) — Efendim, ben iki sene evvel burada bir temennide bulunmuştum, bu temennim de kabul edilmişti. İstasyondaki teneke mahalleyi kaldırıp yerine Cümhuriyet merkezine lâayık bir kışla vücade getirilmesini istemiştım. O zaman üç sene devam etmek üzere yetmişer bin liralık tahsisat alınmıştı. Bu tahsisat henüz sarfedilmediğine göre bu para ile Muhafız alayı için İstasyonda bu sene bir kışla inşa ettirmek kabıl değil midir?

M. M. V. Gİ. KÂZİM ÖZALP (Balıkesir) — Böyle bir şey yoktur. Bütçedeki inşaat tahsisatı mahduddur. Geçen sene (1 137 000) lira iken bu sene (9 600) liradır. Muhtelif senelere sari olan böyle bir tahsisat vardır amma onun da bütçeye konması iktiza ediyor. Bu senenin bütçesinde buyurduğunuz tahsisat mevcuttur. Gelecek senelerde öyle ümid ederim ki bunları yapabiliriz.

Gİ. KÂZİM SEVÜKTEKİN (Diyarbakir) — Kurmay subaylarla süvari subaylar gibi topçu subaylarımızın da hayvanatının miriden iase edilmesini de temenni etmişim. Bu yem bedeli var mıdır?

M. M. V. Gİ. KÂZİM ÖZALP (Balıkesir) — Bu, kanun meselesidir. Kanunda mevzu olan

şekle göre topçu subaylarımıza yem bedeli verilmesi iktiza ediyorsa tabii verilir. Kanunda mevcut olmadığına nazaran mebusunuz, bir kanun teklif edersiniz ona göre müzakere edilir.

BAŞKAN — Başka söz isteyen yok.

Fasillara geçilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Fasillara geçilmiştir.

F.	Lira
771 Vekil tahsisatı	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
772 Maasatı umumiye	16 881 579
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
773 1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek tekaüd ikramiyesi	250 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
774 648 numaralı kanunun 4 ncü maddesi mucibince verilecek gedikli küçük zabıt ikramiyesi ve 1059 numaralı kanunun 5 nci maddesi mucibince verilecek küçük zabıtlar mükâfatı	2 700
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
775 Müstahdemler ücreti	508 550
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
776 Muvakkat tazminat	160 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
777 Temsil tahsisatı ve akçe farkı	80 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
778 1107 numaralı kanun mucibince gedikli küçük zabıtlara verilecek aile zammı	12 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
779 Mefruşat ve demirbaş	91 200
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
780 Kırtasiye	31 690
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
781 Müteferrika	96 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
782 Vekâlet otomobili masrafı	4 704
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
783 Mütenevvi masraflar	211 230
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
784 Harcırah	739 200
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
785 Resmî telefon masrafı	12 060
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
786 Ücretli muhabere ve mükâleme masrafı	13 440
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
787 Muayyenat	13 244 109
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
788 Levazımı askeriye	6 390 450
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
789 Levazım ve teçhizatı harbiye ve fenniye ve tahkimat masrafı	2 809 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
790 Levazımı sıhhiye	208 180
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira
791 Levazımı baytariye	50 880
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
792 Hayvan mubayaa ve tazmini	96 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
793 Nakliyat	960 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
794 Avrupa fabrikalarına gidecek heyetin harcırah masrafları	24 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
795 Manevra masrafı	77 760
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
796 Nakil vasıtaları masrafı	43 206
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
797 Staj, tahsil ve tedavi masrafı	102 050
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
798 Şehitliklerin bilûmum levazımı inşaiye masrafı ve bekçi ücreti	5 950
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
799 İnşaat ve tamirat ve sabit tesisat masrafları	720 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
800 Ecnebi mütehasıslar	134 400
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
801 Memuriyeti mahsusa ile ecnebi memleketlere gönderilecek subaylar ve memurlar harcırahı	4 320
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
802 Askerî mektebler masrafı	28 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
803 Askerî müze masrafı	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
804 1493 numaralı kanun mucibince verilecek ikramiye	23 040
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
805 Geçen sene borcu	480
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
806 Eski seneler borçları	44 020
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
807 Memnu mmtakalar istimlak bedeli	42 240
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
808 Fen ve sanat umum müdürüğü tecrübe ve muayene masrafı	19 200
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

2 — Hava kısmı

BAŞKAN — Heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen yok. Fasıllara geçilmesini kabul edenler. Etmeyenler. Kabul edilmiştir.

F.	Lira
815 Maaşatı umumiye	697 490
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
816 1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek tekaüd ikramiyesi	10 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
817 Daimî müstahdemler ücreti	360 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

F.	Lira
818 Muvakkat tazminat	7 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
819 1107 numaralı kanun mucibince gedikli küçük zabıt aile zammı	4 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
820 Mefruşat ve demişbaş	5 760
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
821 Kırtasiye	2 880
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
822 Müteferrika	2 880
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
823 Mütenevvi masraflar	9 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
824 Harcırah	62 400
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
825 Resmî telefon masrafı	1 930
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
826 Ücretli muhabere ve mükâleme	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
827 Muayyenat	243 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
828 Levazımı askeriye	153 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
829 Levazım ve teçhizatı harbiye ve fenniye	2 640 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
830 Ecza ve malzeme tıbbiye ve teçhizatı sıhhiye	3 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
831 Nakliyat	144 960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
832 Nakil vasıtaları masrafı	230
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
833 Uçuş müteferrikası	153 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
834 Tayyare şehitleri tazminatı	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
835 1493 numaralı kanun mucibince verilecek ikramiye	1 440
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
836 Atış bombardıman, uçuş, telsiz fotoğraf, malzemeyi sıyanet, tamirhanelerde yüksek mesai ihtira, tamir ve prototip inşaat ve buna müsamil müteferrik işler için ikramiye ve mesai ikramiyesi	480
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
837 Tayyarecilik eserleri, tercüme ve neşriyat ve tabir masrafları ve Avrupadan fennî ve meslekî kitablar celbi	2 400
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
838 İnşaat, tamirat, istimlak	9 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
839 Yabancı mütehasıslar ücreti	70 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
840 Staj ve lisan tahsil tahsisatı ve Avrupa tetkik seyahati masrafları	81 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

841	Memleket dahil ve haricinde ücretli müessesatı sıhhiyede tedavi ettirilecek malûlin masrafı	5 760
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
842	Askerî mektebler masrafı	7 680
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
843	Amele yevmiyesi	163 200
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
844	Geçen sene borcu	6 720
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
845	Eski seneler borçları	2 420
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

3 — Deniz kısmı

BAŞKAN — Heyeti umumiyesi hakkında söz yok, fasıllar geçilmesini kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

F.	Lira
851	Maaşatı umumiye 1 459 244
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
852	1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek tekaüd ikramiyesi 26 554
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
853	Müstahdemler ücreti 120 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
854	Muvakkat tazminat 11 325
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
855	Temsil tahsisatı ve akçe farkı 10
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
856	1142 ve 1144 numaralı kanunlar mucibince denizaltı ve dalgıçlara verilecek tahsisat 37 126
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
857	Mefruşat ve demirbaş 1 920
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
858	Kırtasiye 3 840
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
859	Müteferrika 3 840
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
860	Mütenevvi masraflar 11 220
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
861	Harcırah 41 280
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
862	Resmî telefon masrafı 860
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
863	Ücretli muhabere ve mükâleme masrafı 1 200
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
864	Muavvenat 479 040
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
865	Levazımı askerive 148 010
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
866	Levazım ve tehzizatı harbive 859 200
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
867	Sefain ve mevaki levazımı 745 980
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
868	Levazımı sıhhiye 29 970
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

F.	Lira
869	Nakliyat 19 200
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
870	Kitab, mecmua ve risale masrafları 2 700
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
871	Nakil vasıtaları masrafları 690
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
872	1493 numaralı kanun mucibince verilecek ikramiye 6 050
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
873	Memleket dahil ve haricinde ücretli müessesatı sıhhiyede tedavi ettirilecek malûlin masrafı 960
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
874	648 numaralı kanunun 4 nci ve 1492 numaralı kanunun 6 ncı maddeleri mucibince gedikli küçük zabıtlere verilecek ikramiye 5
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
875	Ebniye inşa ve tamiri 19 200
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
876	Ecnebi mütehassıslar 57 630
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
877	Ecnebi memleketler harcırahı 12 150
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
878	Staj tahsil ve tedavi masrafı 68 970
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
879	Boğazlar komisyonu masrafı 6 160
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
880	Deniz matbaası masrafı 18 440
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
881	Deniz mektepleri masrafı 4 800
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
882	Geçen sene borcu 480
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
883	Eski seneler borçları 320
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

H — Askerî fabrikalar Umum M. bütçesi

BAŞKAN — Söz isteyen var mı? Fasıllara geçilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

F.	Lira
885	Maaşatı umumiye 430 742
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
886	1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek tekaüd ikramiyesi 5 940
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
887	Müstahdemler ücreti 280 080
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
888	Muvakkat tazminat 12 820
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.
889	2204 numaralı kanun mucibince verilecek ihtisas ücreti 100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.

F.	Lira
890 Mefruşat, demirbaş ve alâti musikiye	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
891 Kırtasiye	2 130
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
892 Müteferrika ve muhafız köpekleri iâsesi	4 800
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
893 Mütenevvi masraflar	3 340
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
894 Harcrah	27 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
895 Resmî telefon masrafı	1 250
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
896 Ücretli muhabere ve mükâleme masrafı	1 010
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
897 Muayyenat	37 120
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
898 Levazımı askeriye	22 560
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
899 Levazımı sıhhiye ve tecrübe hayvanatı ve bunların iâsesi	140
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
900 Sevkiyat	3 840
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
901 Fennî kitab ve risalelerin ve gazetelerin mubayaa ve abone bedelleri	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
902 1493 numaralı kanun mucibince verilecek ikramiye	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
903 İnşaat, tamirat ve tesisat masrafları	85 900
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
904 Ecnebi mütehasıslar	61 172
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
905 Staj masrafı	46 080
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
906 Yardımlar	20 160
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
907 Fabrikalar masarifi umumiyesi	2 089 931
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
908 Geçen sene borcu	9 600
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
909 Eski seneler borçları	960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
910 2441 numaralı kanunun muvakkat ikinci maddesi mucibince İnhisarlar umum müdürlüğüne ödenecek eşya ve malzemenin birinci taksiti	50 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

J — Harita umum müdürlüğü bütçesi

BAŞKAN — Harita umum müdürlüğü 1935 mali yılı bütçesine geçiyoruz.
Heyeti umumiyesi hakkında söz var mı?

RASİH KAPLAN (Antalya) — Encümen-den bir sual soracağım.

Son kabul edilen bir kanun var. Zabitan maaşatına önümüzdeki teşrinisaniden itibaren zam yapılacaktır. Tabii bu zamlar için icab eden tahsisat bütçeye konmuştur değil mi?

BÜTÇE ENCÜMENİ REİS VEKİLİ MÜKERREM ÜNSAL (İsparta) — O kanun neşrin-den altı ay sonra meri olacaktır. O itibarla 935 malî senesi için bu zamlara aid yalnız altı aylık tahsisat konmuştur.

BAŞKAN — Yani senesi için icab eden tahsisat konmuştur. Başka söz isteyen yok. Fasillara geçilmesini kabul edenler ... Etmeyenler ... Fasillara geçilmiştir.

F.	Lira
915 Maaşatı umumiye	265 688
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
916 1683 numaralı kanunun 58 nci maddesi mucibince verilecek tekaüd ikramiyesi	8 500
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
917 Müstahdemler ücreti	46 068
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
918 Muvakkat tazminat	30 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
919 657 ve 2047 numaralı kanunlar mucibince verilecek tazminat ve uçuş ücreti	45 000
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
920 Mefruşat ve demirbaş	960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
921 Kırtasiye	480
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
922 Müteferrika	960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
923 Mütenevvi masraflar	1 150
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
924 Harcrah	5 760
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
925 Resmî telefon masrafı	100
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
926 Ücretli muhabere ve mükâleme masrafı	75
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
927 Muayyenat	48 960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
928 Levazımı askeriye	12 960
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
929 Levazımı sıhhiye	450
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
930 Nakliyat	21 120
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
931 Makine alât ve edevat ve demirbaş eşya ve levazımın mubayaa ve tamir masrafları	25 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
932 Hayvan mubayaa bedeli	1 920
BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

933	Nakil vasıtaları masrafları	9 120
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
934	1493 numaralı kanun mucibince verilecek ikramiye	1 920
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
935	İnşaat ve tamirat ve bilcümle balız tesisatı masrafı	24 000
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
936	Ecnebi memleketlere gönderilecek zabıtlar harcırahı ve staj ve tahsil için gidecek talebe, zabıtlar tahsisatı ve mekteb masrafları	16 570
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
937	Ecnebi mütehassıslar	9 600
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
938	Matbaa masrafı	37 400
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
939	Geçen sene borcu	50
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	
940	Eski seneler borcu	100
	BAŞKAN — Kabul edilmiştir.	

Muvazenei umumiye kanununun birinci maddesini tekrar okutuyorum:

1935 malî yılı muvazenei umumiye kanunu

MADDE 1 — Devlet bütçesine dahil dairelerin 1935 malî yılı masrafları için bağı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (195 011 053) liralık tahsisat verilmiştir.

BAŞKAN — Birinci maddeyi reynize arz ediyorum. Kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmiştir.

Varidat bütçesinin müzakeresine yarım öğleden sonra devam edeceğiz.

Yarım saat 14 te toplanmak üzere celseyi kapıyorum.

Kapanma saati : 19,5

